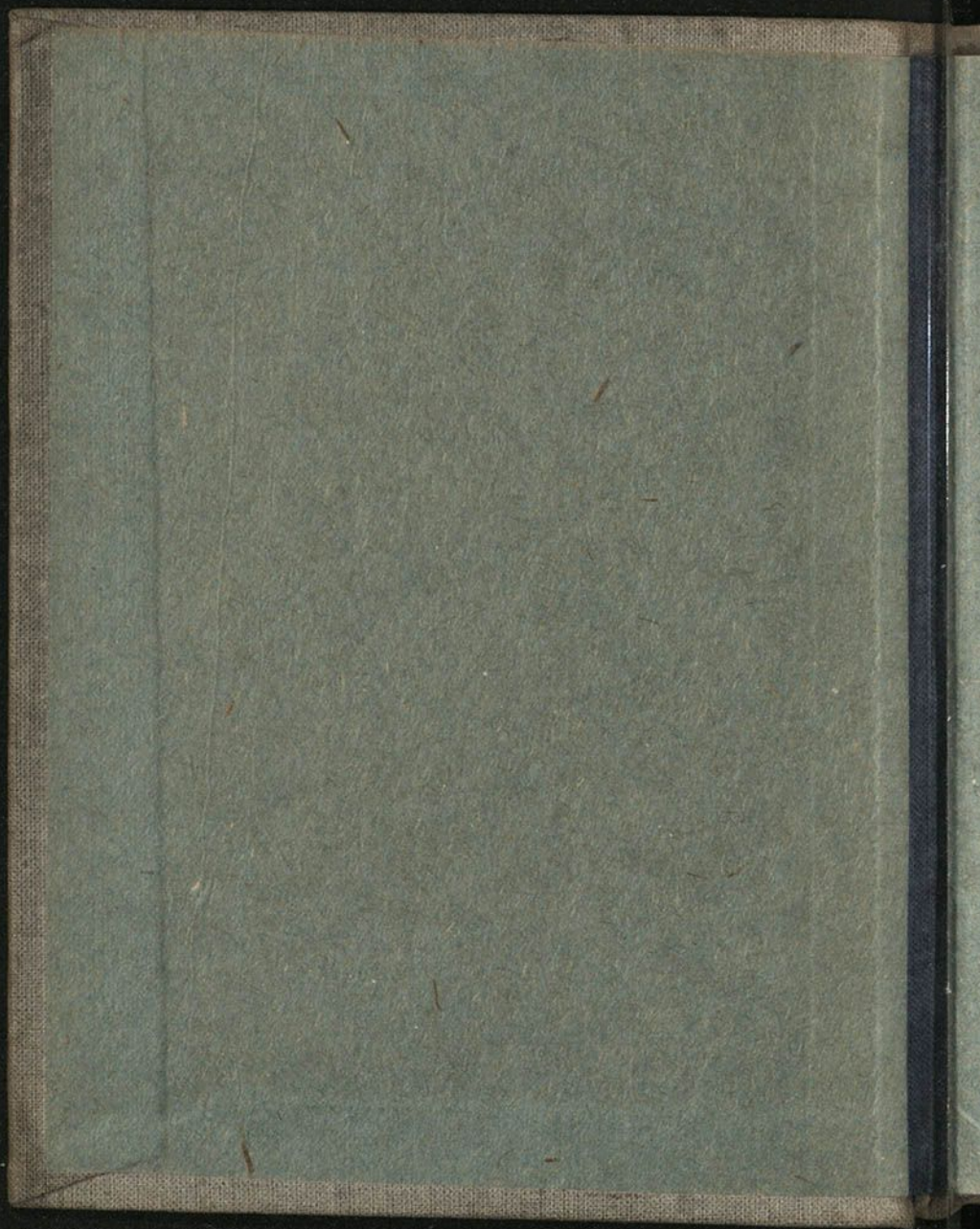
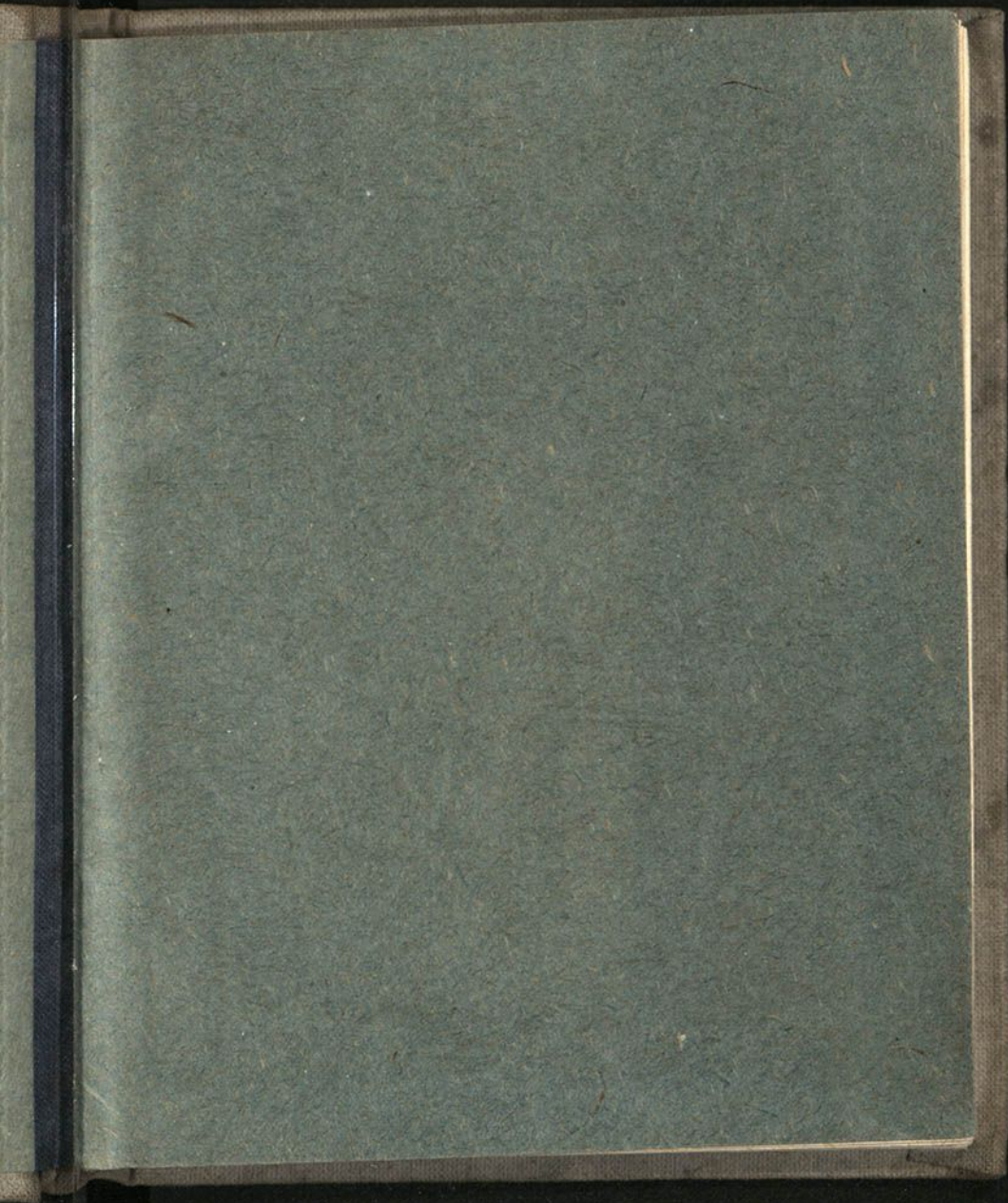

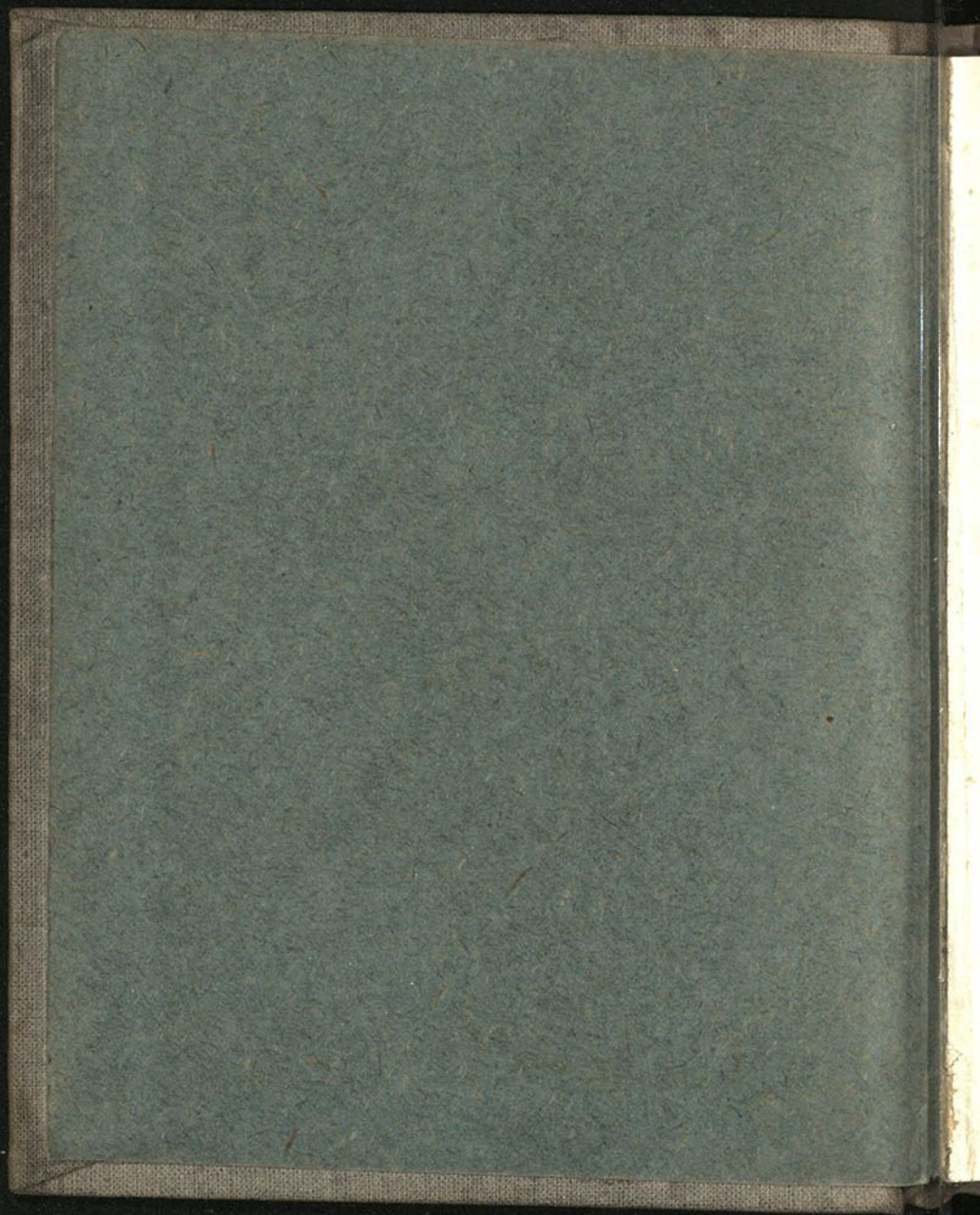
Ба 140448

8р

[Faint handwritten text]

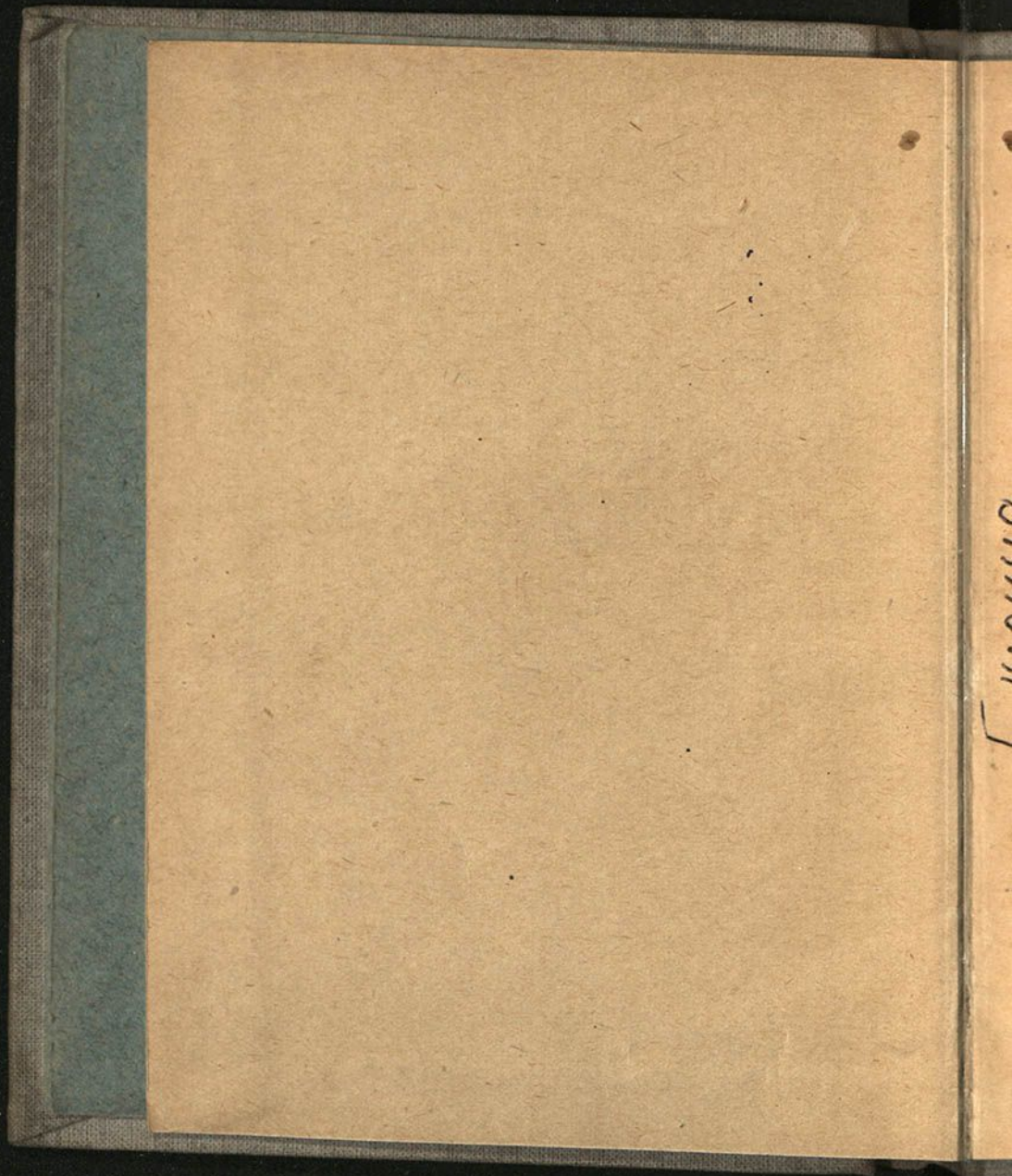
Ба 140448 бр.

Андрэй Александровіч

БЕЛАРУСКАЯ
СОВЕЦКАЯ
ПАЭЗІЯ

Бел. 2005

Дарэкаўскі
Облітот
БССР
1925 г.

АНДРЭЙ АЛЕКСАНДРОВІЧ

БЕЛАРУСКАЯ СОВЕЦКАЯ
ПАЭЗІЯ

ДАКЛАД НА ІІІ ПЛЕНУМЕ ПРАЎЛЕННЯ
САЮЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕННІКАЎ СССР

(Люты 1936 г., Менск)

Б_А 140448

Бел. 2005

ДЗЯРЖАЎНАЕ ВЫДАВЕЦТВА БЕЛАРУСІ

М Е Н С К — 1 9 3 6

Дзяржаўнае
выдавецтва
БССР
Менск

36-59348 R

25.09.2009

Трэці Пленум Праўлення Саюза Совецкіх Письменнікаў СССР набывае выключна велізарнае гістарычнае значэнне. Работа гэтага пленума з'яўляецца сапраўдным актам творчага адзінства пісьменнікаў усёй савецкай літаратуры.

Мы памятаем многія сходы і пленумы літаратураў нашай краіны. Мы памятаем, як багата гаварылася там пра творчую дружбу, пра адзінства нашай літаратуры. Але мы памятаем і тое, як многія пісьменнікі пакідалі гэтыя ўрачыстыя паседжанні незадаволенымі.

Незадаволенасць часта была апраўданай: выдатныя словы пра адзіны струмень шматнацыянальнай савецкай літаратуры, пра праблему адзінага росту, чотка сфармулявання, дакладна пранумаравання, хаваліся ў сейфах літаратурных канцылярыяў.

І толькі пасля гістарычнага рашэння ЦК ВКП(б) ад 23 красавіка 1932 г. быў створан рэзкі пералом, пачалася работа па кіраўніцтву ўсёй літаратурай Савецкага саюза, супроць вульгарызатараў, супроць «скідкі на нацыянальную беднасць»,

супроць «пахлопвання па плячы». Пачалі паступова займацца сутнасцю справы, спецыфікай творчай работы ў яе канкрэтнай нацыянальнай своеасаблівасці.

Пасля першага з'езда пісьменнікаў, дзе раз і назаўсёды была прадэманстравана вялікая сталінская дружба вялікай літаратуры соцыялізма—цяперашні пленум з'яўляецца першым у гісторыі савецкай літаратуры, дзе па-дзелавому абмяркоўваюцца шляхі развіцця літаратуры брацкіх народаў у атмасферы выключна шчырага жадання хутчэйшага новага творчага росту і росквіту.

Без дружбы, без цеснага супрацоўніцтва паміж творчымі работнікамі не можа быць сапраўднага руху наперад усесаюзнай літаратуры—важнейшай часткі нашай соцыялістычнай культуры. Гэты рух павінен ісці на адным узроўні з вялікімі поспехамі Савецкага саюза ў справе соцыялістычнага будаўніцтва, якія так бліскуча былі прадэманстраваны на нядаўніх нарадах кіраўнікоў партыі і ўрада са стыханаўцамі—знатнымі людзьмі нашай соцыялістычнай радзімы.

Сіла нашай дружбы, нашага творчага адзінства будзе заўсёды асабліва шчасліва нарастаць, калі мы будзем сачыць за творчасцю кожнага пісьменніка, будзем дапамагаць яму, дзелячыся з ім сваім вопытам, будзем крытыкаваць яго работу ў імя яго творчага росту. Наш Сталін гаворыць, што ў любой рабоце, у любой галіне «без крытыкі рушыць наперад нельга. Гэта ісціна чыстая і праз-

рыстая, як чыстая і празрыстая крынічная вада». І на аснове крытыкі і самакрытыкі (а самакрытыкі баіцца толькі той пісьменнік, які пад сваімі нагамі не адчувае цвёрдай глебы) наша мастацкая літаратура вырасла і ўзможнела.

Расла і загартоўвалася ў агні пролетарскай рэвалюцыі, на франтах грамадзянскай вайны, на шляхах барацьбы за соцыялістычнае будаўніцтва савецкая паэзія, шматмоўная і многастайная, але класавая-адзіная ў сваіх палкіх парываннях, у сваіх баявых імкненнях.

Беларуская савецкая паэзія з'яўляецца адным з буйнейшых атрадаў нашай усесаюзнай паэзіі.

Па сутнасці, за 15 год ва ўмовах жорсткай класавай барацьбы за сваю асаблівую паэтычную мову, за свой рытм, за свой вобраз і сваю паэтыку беларускія паэты, вызваляючыся ад элементаў правінцыялізма, ломячы рамкі нацыянальнай абмежаванасці, дасягнулі значных вышынь паэтычнага майстэрства.

Я гавару—за 15 год, бо да барацьбы за сапраўдную беларускую паэзію, паэзію вякамі прыгнечанага народу, стымуляваў трыумф вялікай пролетарскай рэвалюцыі, гордасць народжанага народу, радасць стварэння Беларускай савецкай соцыялістычнай рэспублікі, правільнае і паслядоўнае правядзенне ленінска-сталінскай нацыянальнай палітыкі.

ФАЛЬКЛОР І ДАРЭВОЛЮЦЫЙНЫЯ ПАЭТЫ

Мы ў спадчыну ў галіне мастацкай літаратуры значнага багацця не атрымалі. Тыя беларускія паэты, якія пачалі сваю плённую літаратурную дзейнасць да Кастрычніцкай рэвалюцыі (Янка Купала, Якуб Колас), у нашыя дні, у дні соцыялістычнага жыцця, перажываючы сваю другую творчую маладосць, шчаслівую маладосць росквіту свайго талента, узбагачаюць савецкую мастацкую літаратуру творамі вялікай паэтычнай культуры.

Пра якую беларускую мастацкую літаратуру магла ісці гутарка ў гады змрочнай рэакцыі? Пра стварэнне якой паэзіі магла марыць краіна, якую па-варварску эксплуатавалі, якая была калоніяй «вялікай і непадзельнай» дзяржавы? Правільна сказаў адзін з беларускіх паэтаў, што «пад пятою Расійскай імперыі расцвітае толькі палын».

Яшчэ за некалькі дзесяцігоддзяў да вершаў Некрасава паэт Д. Веневіцінаў напісаў верш «Ро-

дина», дзе ён паказвае суровую карціну рабскай
Пікалаеўскай Расіі:

Природа наша точно мерзость,
Смиренно-плоские поля:
В России самая земля
Считает высоту за дерзость;
Дрянные избы, кабаки,
Брюхатых баб босые ноги,
В лаптях дырявых мужики,
Непроходимые дороги,
Да шпицы вечные церквей,
С клистирных трубок снимок верный.
С домов господских вид мизерный
Следов помещичьих затей.
Грязь, мерзость, вонь и тараканы
И надо всем хозяйский кнут.
И вот что многие болваны
„Священной родиной“ зовут.

Гэты верш, дзе так многа гневу, верш, які мог
з'явіцца ў друку толькі пасля рэвалюцыі (надру-
каваны ўпершыню ў 1924 г.), становіць сабой зу-
сім выключную з'яву па яркасці і сіле выкрыцця.
Гэты рэзкі натуралістычны малюнак поўнасьцю ха-
рактэрны для ілюстрацыі жыцця беларускага пры-
гнечанага народу.

У сваім славутым вершы «Железная дорога»
Н. А. Некрасаў, паказваючы рабскую народную
працу, пісаў:

Видишь, стоит, изможден лихорадкою
Высокорослый больной белорусс:
Губы бескровные, веки упавшие,
Язвы на тощих руках,

Вечно в воде по колена стоявшіе!
Ноги опухли, колтун в волосах,
Ямою грудь...

Беларусоў не лічылі за людзей, інакш не называлі іх, як «быдлам». Памешчыкі беларускімі сялянамі замянялі на паляванні сабак. Балотны мох і лясная кара былі прадуктамі харчавання абяздоленай беднаты. І ў нашыя дні ў беларускім Палессі захаваліся назвы вёсак—Мохаеды, Караеды—жыгья помнікі галоднай смерці.

Вы чуеце, лес шуміць,
Схіліўшы зялёныя вешці?
Гэта не лес шуміць,
І не вешці зялёныя гнуцца,—
Гэта стогне галодны народ,
Гэта плача бяспраўны народ,
Скручаны горам і крыўдай.

Народ стагнаў, а гарачым летнім днём пан Радзівіл наладжваў «зімовы» карнавал. Ён засыпаў дзесяткамі кілометраў дарогі соллю, каб пад ценем дзівосных таполяў і бяроз праехацца на санях.

Бяспраўе, галеча і голад, каўтун, трахома і трасца пажыралі штогод тысячы людзей.

Народ «не ўмеў скардзіцца», але ў грудзях народу кіпела буйная ненавісьць, ён верыў, што будзе жорсткая барацьба:

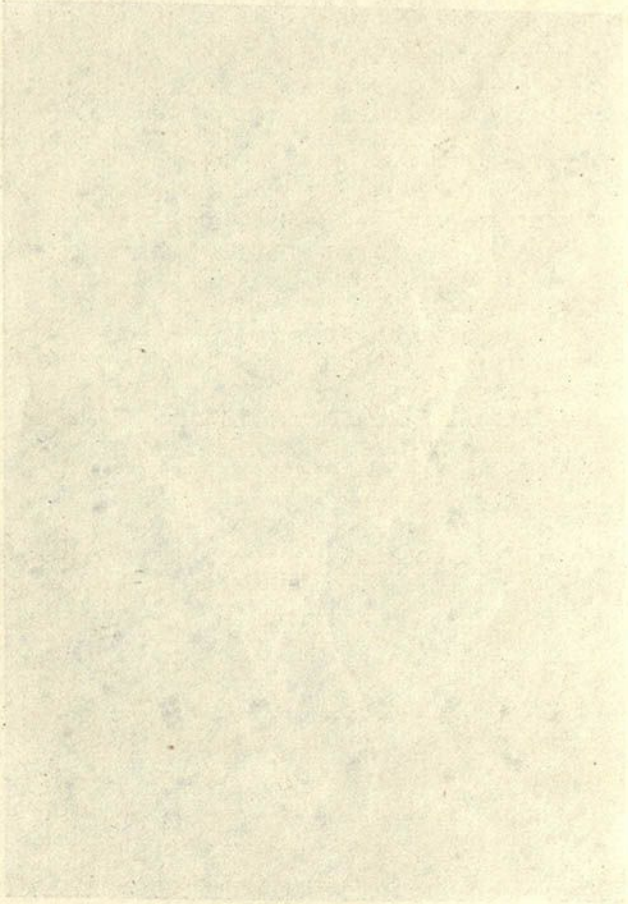
Бо за крыўду сваю адамсціць,
Свінням будзе крыві не пабраць.
Адамсціць, аж зямля задрыжыць,
Аж віхры зашумяць, загудзяць.

(Янка Купала)

ЯНКА БУЦАЛА

Blank page with a large rectangular area of discoloration or staining in the center.

1871

Паказальную дэталю, якая малое характар прыгнечанага беларускага селяніна, што ўмее «не скардзіцца» мы знаходзім у апавяданні А. С. Тургенева «Поездка в Полесье».

...Чалавек, якому ці то ад сваёй віны, ці ад віны другіх прыйшлося дрэнна на свеце — павінен прынамсі ўмець маўчаць.

— Ну што-ж ты, Ягор,—ускрыкнуў раптам Кандрат, які паспеў ужо змясціцца ў перадку калёсаў і, гуляючы, перабіраў лейцы:—Ідзі сядай. Чаго задумаўся? Ці пра карову ўсё?

— Пра карову? Пра якую карову?—паўтарыў я і глянуў на Ягора. Спакойны і важны, як заўсёды, ён, сапраўды,—здавалася, задумаўся і глядзеў некуды ў далю, у палі, што пачыналі ўжо цягнуць.

— А вы не ведаеце?—ладханіў Кандрат.—У яго сёння ўночы карова акалела. Не шанцуе яму—што ты будзеш рабіць.

Ягор сеў моўчкі ў фурманку і мы паехалі.

„Гэты ўмее не скардзіцца“, падумаў я.

Заклучная фраза як-бы ўскрывае «нутро» мужыка, што ўмее, затаіўшы гнёў «у сабе», цярпець самавольства і бяспраўе, пакуль больш яснымі і зразумелымі не сталі для яго заклікі да барацьбы.

Пра гэтага селяніна, пра яго жыццё, пра яго краіну мы зможам даведацца, азнаёміўшыся з багацейшым беларускім фальклорам.

Народным песням, казкам і легендам, як гаворыць А. М. Горкі, «чужды песімізм, не гледзячы на той факт, што творцы фальклору жылі цяжка, і пакутна-рабская праца іх была пазбаўлена сэнсу эксплаататарамі, а асабістае жыццё—бяспраўнае, безабароннае. Але пры ўсім гэтым калектыву

як-бы ўласціва ўсведамленне яго бяссмерцця і ўпэўненасць у яго перамозе над усімі варожымі яму сіламі».

Аднак якой жудасцю вее ад многіх вобразаў галечы і распачы ў беларускім фальклоры:

Тады гора ты ўтопіш,
Як свой век ты пражывеш.

Выключная па яркасці соцыяльнага зместу і вялікай мастацкай сіле яўрэйская народная песня, перакладзеная беларускім народам і стаўшая папулярнай сярод сялянства, з'яўляецца прыгаворам для эксплуатацараў працоўных.

Гэтая песня—крык жонкі батрака:

Сэндэрка, Сэндэрка,
Муж мой,
Дзе ўзяць мне
грошы?
У памешчыка, у памешчыка,
Жонка мая,
У памешчыка, у памешчыка,
Душа мая,
Сэндэрка, Сэндэрка,
Муж мой,
Дзе ўзяць мне
Хлеба?
У памешчыка, у памешчыка,
Жонка мая,
У памешчыка, у памешчыка,
Душа мая,

Каларыт любоўных пёсень, маладзёжных, калі можна так сказаць, прасякнуты часцей за ўсё гаркатою няволі, смутку і слёз.

Буйнейшы рускі паэт А. Майкаў запісаў некалькі беларускіх народных любоўных пёсень. Не глядзячы на тое, што гэтыя пёсні да некаторай ступені літаратурна апрацаваны паэтам, у іх захавалася лірыка народнага смутку. У алегорыях, уласцівых мноству народных пёсень, хаваецца сапраўдная сацыяльная сутнасць настрояў:

Не секи ты, бабушка,
при дороге березки;

Не коси ты, братинька,
Травоньки шелковой;

Не щипи ты, сестрынька,
Цветиков в садочке;

Не бери ты, матушка,
Из ключа водицы.

При дороге березка—
Я сама младенька:

Травонька шелкова—
Мои русы косы

В садочке цветочки—
Мои ясны очки:

Во ключе водица—
Мои горьки слезки.

Маладая сялянка-жня звяртаецца да сонца, каб яно «скараціла» дзень, каб лягчэй пераносіць было ўвесь цяжар рабскай працы.

Жняя скардзіцца:

Ах ты, сонца-сонейка,
Я на цябе віну маю,
Віну маю вялікую,
Што ты раненька ўзыходзіш,
Што позненька заходзіш.

І жняя сама адказвае, бо яна ведае сапраўдную прычыну. Адказ у песні ідзе ад імя сонца, але гэта толькі прыём рытмічнага паралелізма, які шырока развіты ў народнай песеннай творчасці:

Ах ты, дзеўка-дзеванька,
Не вінуў-жа ты мяне,
Вінуў-жа ты свайго пана.
Хоць я раненька ўзыйду,
Цябе на ніўцы я знайду.
Хоць і позненька зайду,
Цябе на ніўцы я знайду.

Вось соцыяльная атмасфера, пачуцці і надзеі беларускага народу, што выцякаюць з творчасці, створанай самім народам. І першыя песні першых буйнейшых паэтаў у гісторыі беларускай паэзіі былі поўныя смутку і гаркаты аб «няволі і нядолі» свайго краю і свайго народу.

Нельга патрабаваць ад маткі, якая сядзіць каля дамавіны свайго дзіцяці, каб яна спявала вясёлую песню. Цяжка шукаць у творах першых год творчай работы ў Янкі Купалы і Якуба Коласа вясёлых сонечных песень. «Пакуль сонца ўзыйдзе, раса вочы выесць». Праўда, Янка Купала натхняе сябе надзеяй, што «ночка цёмная на свеце вечна не

пануе». Аднак, слязлівыя матывы, асабліва пасля 1907 года, аплакванне лёсу беларуса-селяніна, прыдушанага галечай, малазямеллем, памешчыцкай эксплуатацыяй і хабарамі царскіх чыноўнікаў, былі беспрасветныя, яны праходзілі пад усыпляючым, нацыяналістычным лозунгам—«загляне сонца і ў наша аконца».

У 1904 годзе Якуб Колас першай песняй перадвызначыў ужо характар настрою ў сваёй творчасці.

Не пытайце, не прасіце
Светлых песень у мяне,
Бо як песню заспяваю,
Жаль вам душу ўскалыхне.

Гэта асноўная меладыйная лінія ў творчасці, гэта паэтычная дэкларацыя сына беларускай вёскі, куды «вясна яшчэ не прышла», гэта яго «песні жальбы», што перарастаюць у сацыяльны і нацыянальны пратэст, што апяваюць грозную «мужычую сілу» і заклікаюць да барацьбы— «устаньце, хлопцы» і далей—«стрэльбы, хлопчыкі, бяры!»

Янка Купала прышоў у беларускую літаратуру з песняй, малюючай галодную, цёмную долю знясіленага працай і галечай мужыка-беларуса, знясіленага, але ўсведамляючага, што:

... але хоць колькі жыць тут буду
Як будзе век мой тут вялік,
Ніколі, братцы, не забуду,
Што чалавек я, хоць мужык.

Гэтая самасвядомасць натхняла, вяла на барацьбу; гэта сцверджанне паэта вырасла з рэволюцыйнага руху рабочых 1905 года, які пракаціўся шырокай і бурнай хваляй сярод сялянства Беларусі.

Паэты дарэволюцыйнай Беларусі, якія пакінулі ў беларускай паэзіі больш ці менш значны след (Цётка, Максім Багдановіч, Цішка Гартны, Змітрок Бядуля (Ясакар), Алесь Гурло, Янук Журба, Канстанцыя Буйла і многія іншыя),—усе яны, вар'іруючы некалькі каларыт і сродкі мастацкага паказу, ідэйна і тэматычна ў аснове сваёй былі адзіныя. Прышоўшы ў літаратуру ў 1910—1914 гг., яны выхоўваліся на старонках буржуазна-нацыяналістычнай газеты «Наша Ніва», сталі выяўнікамі і носьбітамі яе ідэалогіі. З нарастаннем рэволюцыйных падзей адны зусім адыходзілі ад літаратуры, другія, нясмела, чакаючы, з вялікімі ўнутранымі хваравітымі працэсамі, з ідэйнымі праваламі, уключаліся ў рэволюцыйны паток, трэція—пераходзілі ў лагер контррэвалюцыі.

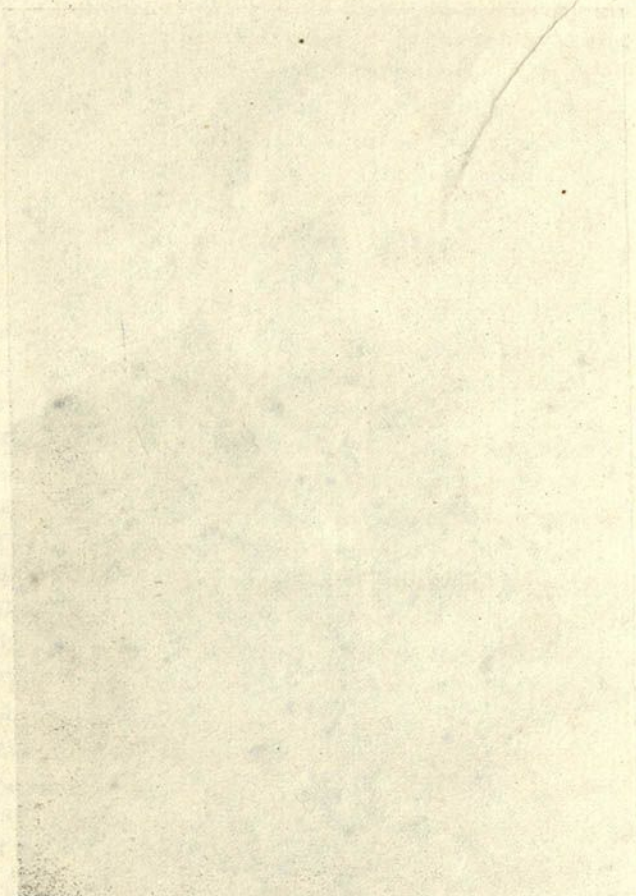
Значны гісторыка-літаратурны інтарэс становяць паэт прыгонніцтва Вінцук Дунін-Марцінкевіч і паэт Францішак Багушэвіч—глашатай нарадзіўшайся нацыянальнай буржуазіі.

Крытыка, якая прапагандавала буржуазныя нацыяналістычныя ідэалы «Нашай Нівы», не адзін раз пісала, што:

„Па стылю і па чыстаце скарыстання яго ў творах беларускай мовы Дуніна-Марцінкевіча справядліва лічаць бацькам беларускай мастацкай літаратуры.

ЯКУБ БОЛАС

F... ..

Бацька м-жа беларускіх пісьменнікаў з сапраўды чыстым характарам і з чыста беларускім нацыянальным духам і яшчэ больш чыстай беларускай мовай з'яўляецца Францішак Багушэвіч*.

Гэтая аслепленая нацыяналістычным чадам крытыка з вялікай сілай шкодзіла Янку Купалу і Якубу Коласу. Пачаўшы сваю паэтычную дзейнасць пад велізарным рэволюцыйным уплывам падзей 1905 года, будучы выказнікамі працоўных, Купала і Колас пачалі здаваць дэмакратычныя пазіцыі, пападаючы пад уплыў пазалочаных фраз беларускіх памешчыкаў і кулакоў аб «залатым веку» беларускай гісторыі.

Навакол ранніх твораў Янкі Купалы ішла жорстка класавая барацьба. Ішла барацьба за Купалу, за яго талент, які развіваўся не па духу «дзеячымі вы Беларусі культуры». Польскія паны-крытыкі, сцвярджаючы, што «беларускі народ ніколі не меў і не мае сваёй літаратуры», пачуўшы голас паэта працоўнага сялянства, пачалі пісаць ужо інакш. Яны стараліся Купалу звярнуць на іншы шлях, сцвярджалі, што «пад выглядам рыфмаваных твораў» паэт раскрывае злоўжыванні існуючага царскага ладу, але не заклікае, як бачыце, да «працавітасці, да маральнасці пазнання асветы». І ў тон польскім панам-крытыкам беларускія буржуазныя нацыяналісты ўсяк імкнуліся затушаваць прагрэсіўныя элементы ў творчасці Купалы, шукалі ў творах паэта «душы бела-

Б 140448

руса», самабытных матываў, зварачваючы Купалу на свой бок.

Владэк з Казіміраўкі ў рэцэнзіі на зборнік «Жалейка» («Наша Ніва», 1908 г., № 17) поўнасьцю пераклікаецца з польскім «панам-даследчыкам» беларускай паэзіі: «Песні Купалы,—піша ён,—гэта люстэрка, у якім свеціцца душа беларуса, яго жыццё, яго родны край. Да вялікай працы, «будаўніцтва краю» кліча паэт наш «свой люд»; ён кліча ўсіх «працаваць за траіх, каб не аддацца смутку». Польскі пан толькі намякаў яшчэ, што Купала не заклікае «да працавітасці», як беларускі шляхцюк Владэк, фальсіфікуючы купалаўскую «Жалейку» ва ўгоду польскаму пану, знайшоў ужо гэтую «мірную працавітасць»—беларус, ці бачыце, «працуе за траіх, каб не аддацца смутку».

Яшчэ больш нацыяналістычна адкрыта піша, схваўшыся за экзатычны псеўдонім, А. Бульба («Наша Ніва», 1910 г., № 43), заяўляючы, што кнігай «Гусляр» Купала «вызваляецца ад чужых налётаў і становіцца на самабытны шлях».

Значна пазней, у нарысе пра беларускую паэзію, буржуазна-нацыяналістычны паэт Максім Багдановіч аб першым этапе суровай народнай прастаты купалаўскай творчасці, аб яго паэтычных пракламацыях пісаў, што ці бачыце, Купала «пачаў з шурпатых вершаў, якія амаль не зусім зліліся з сучасным яму слоём беларускай паэзіі». Вось калі-б Купала працавіта заклікаў-бы да «працавітасці» на славу польскага і беларускага пана—вершы

яго зліліся-б з «сучасным яму слоem беларускай паэзіі».

І польскі пан, і беларускія буржуазныя нацыяналісты інакш і не маглі расцэньваць творчасць Купалы. Бачачы шырокі водгук купалаўскіх песень у масах, іх папулярнасць, Багдановіч крычыць: «шурпатыя вершы», «слаба апрацаваныя з боку формы і мовы». Хіба гэтыя крыкі не нагадваюць нам ацэнку рускіх дваранскіх эстэтаў творчасці Некрасава, яго магутных, гнеўных строф? Дваранская-ж знаць крычала—«тапорны талент», бачачы, як круг уплыву Некрасава на чытачоў усё больш і больш пашыраецца. Гэтыя факты барацьбы нагадваюць нам і славетную гісторыю цкавання Т. Г. Шэўчэнка.

Багдановіч абвінавачвае Янку Купалу ў тым, што ў яго вершах і паэмах «неапрацаваная мова», у той час, калі мова творчасці Янкі Купалы выключная па сваёй эмацыянальнай сіле, мова народнай творчасці, мова, якая паслужыла асновай у справе барацьбы за развіццё беларускай літаратурнай мовы. На багацце і чыстату беларускай мовы ў Купалы звярнуў увагу і А. Луначарскі («Известия», 1930 г., № 132). Гаворачы пра зборнік «Жалейка», тав. Луначарскі сказаў: «Яе чыстая, багатая і сапраўды беларуская мова, яе глыбокі бядняцка-сялянскі змест вобразаў, думак, яе простая, празрыстая і меладычная напеўнасць стварылі вялізнае ўражанне. Кніга адлюстравала

сабой той уздым самасвядомасці і надзеі, які адпавядаў уздыму 1905 г.».

Мова творчасці Багдановіча з'яўляецца кніжнай, халоднай мовай. З аднаго боку, моўная культура яго расла на базе прымітыва «дзэравеншчыны», з другога боку, ён уключаў у беларускую мову, без патрэбы для гэтага, бытавыя словы, з іншых моў.

Хіба гэта не яркія прыклады класавай барацьбы за Янку Купалу? Гэта было ў той гістарычны перыяд часу, як піша таварыш Сталін, калі «закралася ў душу сумненне і людзі пачалі разыходзіцца па нацыянальных кватэрах. Няхай кожны разлічвае на сябе. «Нацыянальная праблема»—перш за ўсё».

На старонках «Нашай Нівы» пачынае займаць «вядучае» месца заалагічны шавінізм, прыкрыты «філасофіяй» нацыянальнага духу. У гэты перыяд Янка Купала і Якуб Колас, замест далейшага развіцця дэмакратычных элементаў у сваёй творчасці, не ўстаялі, сышлі на буржуазныя пазіцыі, сталі ідэолагамі руху, так званага «адраджэння» - руху беларускай буржуазіі.

Вялікую Кастрычніцкую рэвалюцыю і Я. Купала, і Я. Колас не зразумелі. Яны не зразумелі класавай сутнасці пролетарскай рэвалюцыі і ў першыя савецкія гады творча аставаліся на сваіх старых пазіцыях.

Часам у іх творах гучэлі ноткі непрыязні па адрасу дыктатуры пролетарыята.

Рост соцыялістычнай гаспадаркі і культуры Совецкага саюза і Совецкай Беларусі, перамогі нацыянальнай палітыкі, якую праводзіць наша партыя, росквіт беларускай савецкай культуры, клапацілівыя адносіны нашай партыі да людзей, работа беларускіх пісьменнікаў-комуністаў—прывялі і Я. Купалу, і Я. Коласа ў рады актыўных будаўнікоў нашага дзівоснага жыцця. (Апладысменты.)

Гісторыкі нашай літаратуры бясспрэчна скажуць, што творы Я. Купала і Я. Коласа першых гадоў іх паэтычнай работы з'яўляюцца лепшымі старонкамі ўсёй дарэвалюцыйнай паэзіі, па сутнасці—першыя ў гісторыі беларускай паэзіі слаўныя старонкі беларускага мастацкага слова.

Гісторыкі нашай літаратуры бясспрэчна скажуць, што цяперашнія нашы народныя паэты Янка Купала і Якуб Колас з'яўляюцца родапачынальнікамі сапраўднай мастацкай беларускай літаратуры. (Апладысменты.)

Сёння і Я. Купала, і Я. Колас з'яўляюцца ўдзельнікамі ўпартай барацьбы за беларускую савецкую мастацкую літаратуру. Калі Янка Купала гадоў 25 таму назад пісаў:

Кожны край мае тых, што апяваюць,
Чым ёсць для народу упадак і хвала,
А беларусы нікога-ж не маюць,
Няхай-жа хоць будзе Янка Купала,—

дык сёння ў ордэнаноснай соцыялістычнай Бела-
русі мы чуем дружны многагалосы паэтычны хор.
Беларуская савецкая паэзія сёння—гэта малады
вяснова сад у весёлкавым квітненні з моцнай за-
вяззю, якая абяцае даць так многа пладоў высо-
кай паэтычнай культуры ў скарбніцу вялікай усе-
саюзнай соцыялістычнай мастацкай літаратуры
(Апладысменты.)

ПАЭЗІЯ МУЖНАСЦІ І АПТЫМІЗМА

Як і аб усёй паэзіі народаў Совецкага саюза, так і аб беларускай паэзіі сёння можна зусім бясспрэчна заявіць, што найбольш памятнай асаблівасцю нашай паэзіі, асаблівасцю, якая найбольш рэзка звяртае на сябе ўвагу, з'яўляецца аптымізм.

Хто прачытаў кнігі беларускіх паэтаў, выданыя ў 1935 годзе: «Песні будаўніцтва»—Янкі Купалы, «Прыход героя»—Петруся Броўкі, «Чатыры вятры»—Пятро Глебкі, «Мая радзіма»—Алеся Звонака, «Маё пакаленне»—Эдзі Агняцвет, вершы Якуба Коласа, Міхася Багуна, некалькі апошніх вершаў Ул. Хадыкі, паэму «Слуцк»—А. Дудара, вершы Аркадзя Куляшова,—той безумоўна пераканаецца, што жыццерадаснасць, упэўненасць у сёнешнім і заўтрашнім дні, бадзёрая прыўзнятасць, радасць нашых перамог,—гэта характэрныя рысы ўсіх вышэйпаданых кніг, хоць яны і рознай паэтычнай якасці.

Гэтая асаблівасць, гэтая лінія мужнасці і бадзёрасці нашай паэзіі склалася пад уплывам небывалых перамог сацыялістычнага ладу і няма ніякага

сумнення, што яна адлюстроўвае стыль нашай
рэчаіснасці, нашай савецкай эпохі.

Паэт у імкненні стварыць твор глыбокі, ідэйна
поўнакроўны аб новых чалавечых адносінах, ство-
раных у нашай краіне, аб новых людзях, ство-
раных гэтымі адносінамі, гэты паэт стаіць каля
жыватворчай крыніцы аптымізма.

Янка Купала, парадзіруючы вядомую калыханку
Лермантава, ідучы следам за Некрасавым, у
1908 годзе (зборнік «Жалейка») напісаў сваю пес-
ню, у якой расказвае, як маці-сялянка, калыхаю-
чы дзіця, спявае пра жыццёвы шлях, які гэтаму
дзіцяці прыдзецца прайсці. Гэта песня, поўная
трагізма, беспрасветнасці і сарказма:

Пойдзеш зноў на хлеб батрацкі

Служыці панам.

Шгось не ўгодзіш, пан багаты

Гікне: вон ідзі!

Спі пакуль не гоняць з хаты,

Люлі, люлі, спі.

Ты-ж не рынешся ў канаву

З гора ды з бяды.

Красці выўчышся на славу

Пан будзеш тады.

і таму:

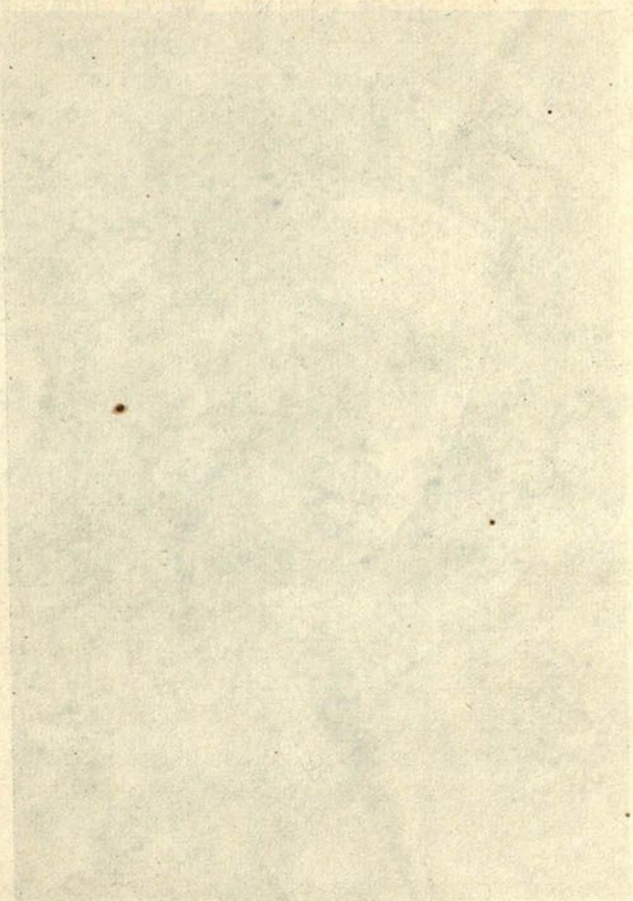
Спі, пакуль не ўмееш красці

Люлі, люлі, спі.

МІХАСЬ ЧАРОТ

І зусім другую песню, у новым рытмічным напружанні, у новых бадзёрачых фарбах, спявае Янка Купала ў 1934 годзе пра лёс савецкіх дзяцей:

Кукавала зязюля
У зялёным лесе,
Не згадала матуля,
Што выйдзе з Алесі.

Як набралася моцы
Матчына дачушка,
Паляцела да сонца
Пералётнай птушкай.

Паляцела дзяўчына
Самалётам гонкім,
Над шчаслівай краінай,
Над роднай старонкай.

Маці над калыскаю спявала аб надыходзячым цяжкім, нявольніцкім жыцці. Але другое грамадскае жыццё ў нас і таму «не згадала матуля, што выйдзе з Алесі». Дачка вырасла, стала на шлях творчага жыцця, на шлях «дерзаний» і гераізма. Ды і сялянка-маці ва ўмовах савецкай рэчаіснасці, ва ўмовах шчаслівага калгаснага жыцця сама ўжо стала мысліць па-інакшаму: ёй ужо стаў ясным сёнешні шлях чалавека—шлях, заваёваны ў жорсткай класавай барацьбе пролетарыята. І вобраз новага чалавека, вобраз маткі, якая любіць соцыялістычную радзіму, сваіх сыноў, бліскуча паказаны ў вершы «Выпраўляла маці сына». Не ў няволю, на чужыну, выпраўляе сына, яна

пасылае яго ў Чырвоную армію берагчы як зрэнку вока граніцы Советаў. Яна не плача, не сумуе, гэта-ж «не ў салдаты быць пад гнётам ды пад палкай царскай» ідзе яе сын. Яна сёння ўжо ведае, што аб яе сыне будзе «краіна ў клопотах, быццам матка родная». І гэтае другое нараджэнне чалавека, нараджэнне новай самасвядомасці, новай псіхалогіі, і сонечны лёс нашых савецкіх дзяцей жывяць паэта сакамі аптымізма.

Творы пра дзяцей або творы, якія завяршаюцца такой падзеяй, як нараджэнне дзіцяці, усё часцей і часцей з'яўляюцца ў нашай савецкай літаратуры.

Успомніце «Время вперед»—Катаева, «Я люблю»—Аўдзеенкі, вершы «Хлопчык і лётчык»—Я. Купалы, «Дваіня»—П. Броўкі, «Карына Васільева»—Ізі Харыка, песні А. Суркова і Пракоф'ева—ва ўсіх гэтых рэчах нараджэнне дзіцяці, вясёлае жыццё дзяцей, шчаслівая юнасць адыгрываюць не столькі сюжэтную, колькі пераважна эмацыянальную ролю.

Бадзёры настрой, вясёлкавыя фарбы, гордае гучэнне голасу сучасных паэтычных твораў рэзка адрозніваюцца ад твораў перыяда 1925—1930 гг. Класавая накіраванасць, баявітасць, чысты голас без хрыпаты наноснага дробнабуржуазнага ўплыву, яснасць задачы, імкненне да прастаты выкладання, да філасофскага абагульнення, імкненне да аўладання матэрыялам, упартыя шуканні адпаведных актыўных форм і сродкаў выкладання—гэта

Характэрна для мноства беларускіх паэтаў, і гэты сведчыць пра іх вучобу, пра іх настойлівую работу па аўладанню майстэрствам паэтычнай справы.

Усе гэтыя станоўчыя якасці з'явіліся ў жорсткай класавай барацьбе з паэтамі-нацыяналістамі, кулацкімі паўпрэдамі ў літаратуры, ворагамі беларускага народу.

КЛАСАВАЯ БАРАЦЬБА ў ПАЭЗІІ

Калі ўспомніць паэтаў-нацыяналістаў, якія былі аб'яднаны ў контррэвалюцыйным літаратурным аб'яднанні «Узвышша», калі ўспомніць іх творчасць—рэзка кінецца ў вочы, поруч з мастацкай пасрэднасцю, тэматычнай убогасцю, яе наглая кулацкая нацыянал-дэмакратычная контррэвалюцыйная сутнасць. Сваю творчасць, поўную замаскаваных форм барацьбы супроць камуністычнай партыі і савецкай улады, яны жывілі, галоўным чынам, кулацкім фальклорам. Яны свядома засмечвалі літаратурную мову архаічнымі словамі або словамі, створанымі па нацыяналістычнаму тыпу, і гэтак «наватарства», гэтыя «неалагізмы» былі ў іх сродкам, адным з важных прыёмаў вуалявання сутнасці сваіх контррэвалюцыйных ідэй.

Маладыя беларускія савецкія паэты, пад кіраўніцтвам камуністычнай партыі, з усёй комсамольскай баявітасцю выкрывалі нацдэмаўскую паэзію, паказваючы шырокім масам яе сапраўднае кулац-

кае нутро, зрывалі маскі і паказвалі «творчы» твар «лірычных» агентаў польскай дэфензівы.

З нахабнай адкрытасцю пісалі-ж контррэвалюцыянеры ў літаратуры, што, моў,

Усе, ўсе мы носім маскі,
Наг^а скінуць дома баімося!

Надзвычайна паказальна тая акалічнасць, што паэты-нацыяналісты знаходзіліся пад выключна вялізным уплывам кулацкіх элементаў творчасці Сяргея Есеніна.

Стыль «аўсяна-жытнёвай» Беларусі, стыль застольнага есенінска-ключоўскага «благапалучча» — з'ява асабліва тыповая для паэтаў «Узвышша».

Метад паказной барацьбы «друг з дружкай» ужываўся ў адносінах да «Узвышша» нацыяналістычным літаратурным аб'яднаннем «Полымя». Калі члены «Узвышша» сябе скампраметавалі радам махровых нацыяналістычных выступленняў, гавары нацдэмаўскага цэнтра стварылі арганізацыю «Полымя». Нападаючы на членаў «Узвышша», наносячы знешне-траскучыя ўдары, прыкрываючыся гэтымі «ўдарамі», палымнянцы працягвалі той-жа шлях — крывавы шлях беларускай контррэвалюцыі.

Я прывяду вялікую цытату, не просячы прабацення за яе размеры, таму што цяжка знайсці больш яркі і пераканаўчы прыклад тых штучных форм і метадаў барацьбы, якімі карыстаўся класавы вораг. Вось у чым прызнаецца нацдэм Чаржынскі ў сваіх паказаннях пасля раскрыцця ў Бе-

ларусі контррэвалюцыйнай арганізацыі нацыянал-дэмакратаў:

„Апорнымі пунктамі для контррэвалюцыйнай работы ў галіне літаратуры былі „Полюмя“ і „Узвышша“. Але-ж гэтыя арганізацыі былі востра варожы паміж сабою, безупынна змагаліся адна з адной. Як яны маглі быць факторыямі нашай арганізацыі? Справа ў наступным. Спачатку, калі яшчэ не існавала „Полюмя“, кіруючыя кадры беларускіх нацыянал-дэмакратаў цалкам сімпатызавалі і арыентаваліся на „Узвышша“, ператвараючы гэту арганізацыю ў рупар сваіх ідэй“.

Калі-ж «Узвышша» сябе скампраметавала:

„Узнікае ў вышэйадзначаных колах беларускі нацыянал-дэмакратаў ідэя стварэння новай, ва ўсіх адносінах „беззаганнай“ літаратурнай арганізацыі, з моцным партыйным ядром. Пры дапамозе такой, не выклікаючай сумнення ў сваёй ідэалагічнай і палітычнай вытрыманасці, арганізацыі, мы спадзяемся больш верна і поўна, не ўзбуджаючы падазронасці, праводзіць сваю лінію“.

Ствараецца, такім чынам, «Полюмя».

„Цэнтр увагі з гэтага моманту мы пераносім з „Узвышша“ на „Полюмя“. Апошняя адкрывае маскіравачны абстрэл па „Узвышшы“, каб гэтым канчаткова адгарадзіцца ад падмочанай рэпутацыі апошняга. Але для нас і „Полюмя“, і „Узвышша“ па сутнасці аднолькава блізкія і родныя дзеці. Паміж паасобнымі членамі нашай арганізацыі размяркоўваюцца ролі. Адны будуць падтрымліваць „Узвышша“, другія — „Полюмя“.

І, галоўным чынам, комсамольская літаратурная моладзь пад кіраўніцтвам камуністычнай партыі і з дапамогай шырокай пролетарскай грамадскасці, аб'яднаная ў створанай па ініцыятыве комсамола

першай у Беларусі літаратурнай арганізацыі «Маладняк», крок за крокам ускрывала нацыяналістычныя выступленні ў літаратуры і з аўтарамі гэтых выступленняў вяла жорсткую барацьбу.

У гэтай класавай барацьбе паэты-маладнякоўцы палітычна даспявалі, ідэйна загартоўваліся, вырасталі як мастакі ў сваёй актыўнай творчай рабоце.

Яшчэ толькі выступаючы на полі літаратурнай дзейнасці, паэты-маладнякоўцы першымі-ж сваімі творами ўнеслі новы свежы струмень у беларускую паэзію, струмень, які вынікаў з бадзёрага настрою, тэмпераментнасці, маладой задорнасці, выражанай у новай тэматыцы, у новых вобразах і лексічных сродках. Першы нумар літаратурнага часопісу «Маладняк» (1923 год) быў адкрыты аднайменным вершам Міхася Чарота, дзе не без удачы апявалася ўзыходзячая маладая літаратурная сіла, выяўляючы як-бы яе агульнапалітычнае і літаратурнае крэда:

Маладняк сваімі лісцямі
Шапаціць нам казку-вольніцу.
Помнім, помнім, як калісьці мы
Чорных дзён стрымалі конніцу.
Перастаў і сумны спеў гусці,
Дні прышлі—ажно не верыцца..
Хто-ж адвагі знойдзе, смеласці
З сілай моладзі памерацца.

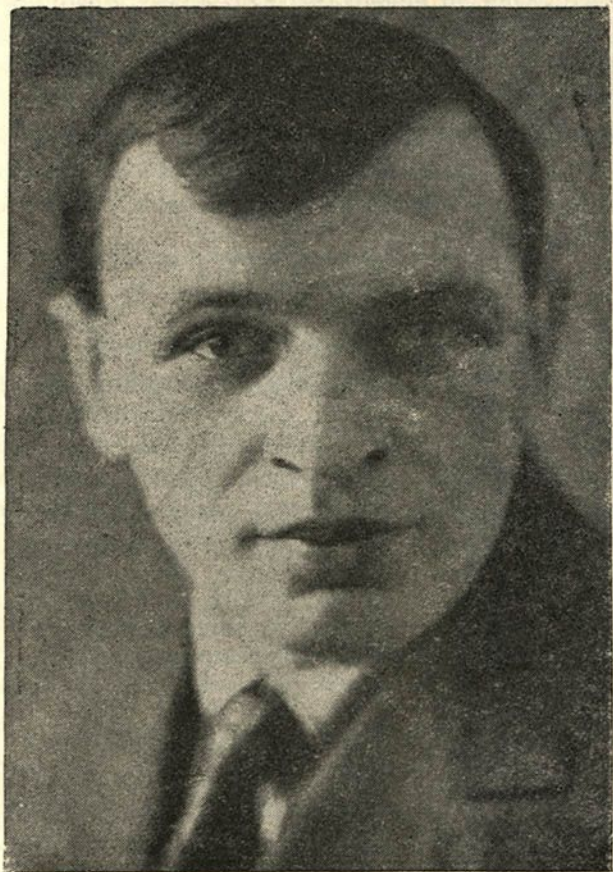
ТВОРЧЫ ШЛЯХ СОВЕЦКІХ ПАЭТАЎ

Ад песень, у якіх апявалася радасць, народжаная рэвалюцыяй, ад агульнага апявання заводскіх гудкоў, ад радасці вольнай сялянскай працы, ад песень, якія шмат у чым пераклікаліся з пафасам найўнай лірыкі пролеткультаўшчыны, беларускія маладыя паэты пераходзілі да больш паглыбленага пазнавання жыцця. Дрыжачы голас ад частых ускліканняў рабіўся паступова спакайнейшым, больш дзейсным, эмацыянальным.

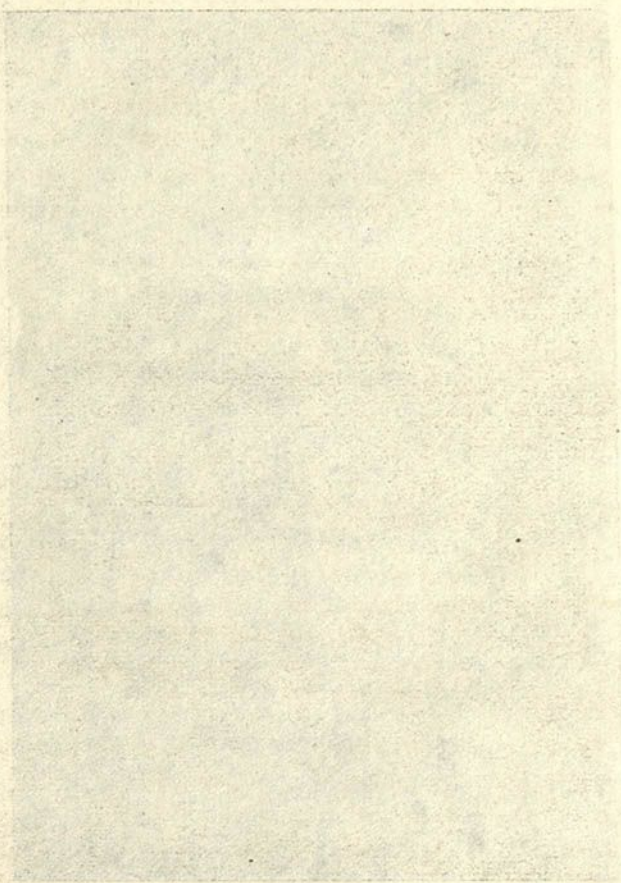
Узбагачаючыся фармальнай культурай верша, актыўна ўключаючыся ў рэвалюцыйную практыку нашай рэчаіснасці, паэты пачалі авалодваць сілай аптымізма, развіваючы спецыфічныя асаблівасці свайго пісьма, «удакладняючы» сваё творчае «я» і гэтым самым хутка вызваліліся ад налёту «нашаніўскага» ўплыву.

Асабліва паказальны працэс такой барацьбы і росту на творчасці пролетарскага паэта-лірыка Міхася Чарота.

Першая кніга яго вершаў «Завіруха» носіць на сабе значныя сляды ўплываў «нашаніўскай» фар-

АНДРЭЙ АЛЕКСАНДРОВІЧ

ВЪВЕДЕНІЕ

мацыі, а гаворачы палітычнай мовай, значныя
сляды нацыяналістычнай ідэалогіі.

Вершы ў «Завірусе» пераважна на вясковую тэ-
матыку і як-бы гавораць пра тыя пабытовыя глы-
біні, з якіх прышоў у літаратуру Міхась Чарот.
У вершы «Ведай свет» (1921 год) паэт раскрывае
чытачу сваю «анкету жыцця», некалькі ўзвышаным
голосам, авеяным рамантычнай пеляной, горда на
ўвесь свет, заяўляе пра сваё сялянскае паходжанне.

Ведай свет, што я сын мужыка-бедака
Які доўга ў нядолі стагнаў...

І ён, гэты «мужык-бядак», каб над краінай
«прамень шчасця засвяціў», «пра волю песні сам
пачаў складаць».

Першыя два-тры гады творчасці М. Чарота
тэматычна былі абмежаваны жыццём вёскі і
агульнапатэтычным «касмічным» апяваннем вызва-
ленай Беларусі.

Край новы узрасце тады на бураломе,
Машыны будзе век, не трэба будзе конь.
Бляск электрычнасці нам хмара не заслоніць
Людское будзе ўсё: зямля, вада, агонь.

Будова верша, яго лексічныя сродкі пераклікалі-
ся з творчасцю дарэвалюцыйных паэтаў. Зборнік
«Завіруха» быў своеасаблівым мастом, што злучаў
Чарота з літаратурай дакастрычніцкага часу.
Адзіным знешнім адрозненнем былі эпітэты, якія
павярхоўна характарызавалі першыя гады совец-

кай эпохі. Калі раней пра Беларусь пісалі, як пра цёмную, загнаную; прыгнечаную і тужлівую, дык у Чарота эпітэты змянілі сваю афарбоўку. Беларусь стала светлай, вясёлай, яснай, вызваленай. Пячатка традыцыйных вобразаў мінулага, павярхоўнага слізгання па новых падзеях у жыцці краіны ляжыць на першых творах Чарота. І крытыка, якая жывіла сябе карэннямі буржуазнай ідэалогіі, выключна прыветна сустрэла і высока ацаніла творчасць Чарота перыяда «Завірухі».

Напеўнасць, унутраная лірычная цеплыня, чыстата мовы, якая звязвала Чарота з народнай творчасцю, сведчылі аб прыходзе ў літаратуру таленавітага паэта. Але маладому Чароту, які прышоў у горад з вёскі, патрэбна было моцнае ідэйнае падтрыманне. Мы ведаем пра сумны лёс многіх паэтаў з сялян, якія не здолелі пераступіць праз парог у горад. І Міхась Чарот, знаходзячыся ў палоне дзесяцігоддзямі складаўшайся «сялянскай» беларускай літаратуры, пападаў пад уплыў «модных» плыняў рускай паэзіі, у прыватнасці «крэстьянстваючага» імажынізма.

Дзяніцы зірк на небе стух,
Вясковых хат дымяць галовы,
У лапцях з пугаю пастух,
Трубою плача на каровы.

У гэтым тэматычным і ідэйным коле нацыяналісты стараліся затрымаць паэта. Але ў 1922 годзе, калі Чарот вырываецца з павуцінны нацыяналі-

стычнай лірыкі, разрывае кола і стварае дзівосную паэму «Босыя на вогнішчы», на яго з усёй сілай навальваюцца нацыяналісты. Яго пачынаюць цкаваць, яму стараюцца давесці, што гэтай паэмай ён стаў на памылковы творчы шлях, што ён здраджвае традыцыям беларускага вершаскладання, траціць сваю нацыянальную самабытнасць.

З'яўленне паэмы «Босыя на вогнішчы» было вялізнай падзеяй у беларускай літаратуры. Узламаўшы старыя каноны нацыяналістычнай лірыкі, разбурыўшы яе аднастайны, бесклапотна-нудны рытм, Чарот, аптымістычна, рознапланавана ахопліваючы падзеі, народжаныя Кастрычнікам, з разуменнем пролетарскай сутнасці Кастрычніка, разгортвае панараму рэвалюцыі ў Беларусі, трапіна характарызуючы класавыя сілы двух бакоў.

Паэт кліча на барацьбу, спявае перамогу, заваяваную ў смяротнай барацьбе, у барацьбе «з ворагамі па-варожаму».

Што шаг—пабеда бліжай, бліжай...

Штандар чырвоны на плячы.

Чым крыж цягнуць—лепш спаць пад крыжам.

Іграйце песню, трубачы!

«Босыя на вогнішчы» з'яўляюцца пролетарскім пачаткам развіцця нашай паэзіі.

Наступныя яго творы: паэмы «Чырвонакрылы вяршчун», «Ленін», «Карчма», вершы пра комсамол, пра партызанскі рух, вершы пра Заходнюю Бела-

русь паслядоўна развіваюць тую творчую лінію аптымізма, якая смела і правільна была намечана ім у паэме «Босыя на вогнішчы».

Аналагічны творчаму шляху Міхася Чарота— шлях паэта Паўлюка Труса, які памёр яшчэ маладым у 1929 годзе. Паўлюк Трус, як і Чарот, прышоў у літаратуру з вёскі. Першыя яшчэ далёка недасканалыя вершы П. Труса паказалі выключна вялікае пачуццё і веданне беларускай народнай песні. Тэматыка, вобразы і лексіка будаваліся паэтам пераважна на народнай творчасці; ён выкарыстоўваў стылістычныя сродкі фальклору, карыстаўся пастаяннымі, «акамянелымі» ў фальклору эпітэтамі. Лёгкасць і гучнасць верша, эмацыянальная насычанасць вылучалі Труса з раду іншых сучасных яму маладых паэтаў. Але тэматычна П. Трус быў бедны. Маштаб вёскі, а гэта значыць, яго культурная база, не даваў яму магчымасці бачыць падзеі шырэй і глыбей, скоўваў яго, пазбаўляў сродкаў абагульнення.

П. Трус вырастае перад намі, як паэт з грузам дробнабуржуазнай сялянскай абмежаванасці, раздвоенасці, з хістаннямі. Але як толькі П. Трус уключаецца ў грамадскае жыццё краіны, становячыся актыўным членам камуністычнага саюза моладзі, ён як паэт узнімаецца на значна вышэйшую ступень і стварае паэму «Дзесяты падмурак», прасякнутую аптымізмам, верай у прыгожую будучыню Совецкай Беларусі.

Не гледзячы на правакацыйныя метады ба-

рацьбы «Узвышша», накіраваныя на тое, каб перацягнуць Труса ў лагер контррэвалюцыі, Трус ідзе правільным шляхам, набліжаючыся да пазіцыі пролетарскага мастацтва. Ён марыць пра новую індустрыяльную Беларусь, пра край «фабрык і машын», пра соцыялістычнае квітненне:

...І тады я стану пад гарою,
Каб пазбыцца смутку і журбы.
Буду слухаць песні Асістрою,
Захаплюся музыкай турбін.

Бачачы велізарныя перспектывы росту сваёй рэспублікі, паэт пераносіцца ў марах у акупаваную польскімі панамі Заходнюю Беларусь і, будучы ўпэўненым у перамозе працоўных, заклікае:

Пад сцягам рашучасці КПЗБ
Услаўце-ж і вы перамогу!

Рост паэта ад натуралістычных зарысовак вясковага побыту да ідэйнаасэнсаванага палітычнага закліку вялізнага маштаба звязан з упартым перамаганнем цяжкасцей. Перамагаючы іх вучобай і актывізацыяй у грамадскім жыцці краіны, паэт узбагачаецца нараджэннем новага пачуцця, імя якому—рэвалюцыйны аптымізм.

Таварыш Сталін на выпуску акадэмікаў Чырвонай арміі 4 красавіка 1935 года сказаў, што трэба выходзіць такіх людзей, «якія не баяцца цяжкасцей, якія не хаваюцца ад цяжкасцей, а, наадварот, ідуць наўстрэч цяжкасцям, для таго

каб. перамагчы і ліквідаваць іх». Наш аптымізм— аптымізм актыўных, мужных творцаў шчасця чалавецтва, якія ідуць цяжкім, але адзіным правільным шляхам, тым шляхам найбольшага супраціўлення, які забяспечыць трыумф перамогі.

І калі паэт П. Броўка ў адным з сваіх вершаў гаворыць што:

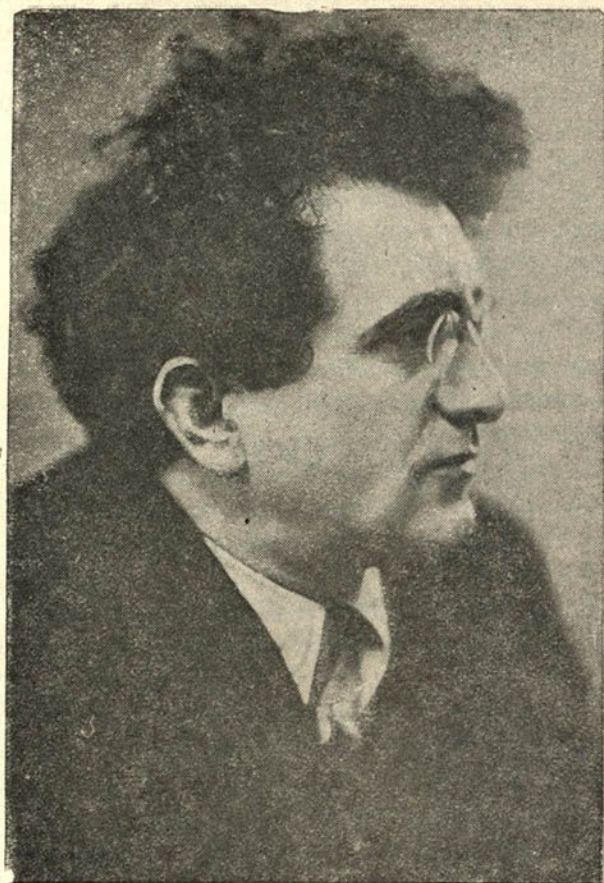
Мы павінны зрабіць,
Што вякамі было недароблена,
Нават песні слажыць,
Якіх свет не складаў,

дык гэта таму, што:

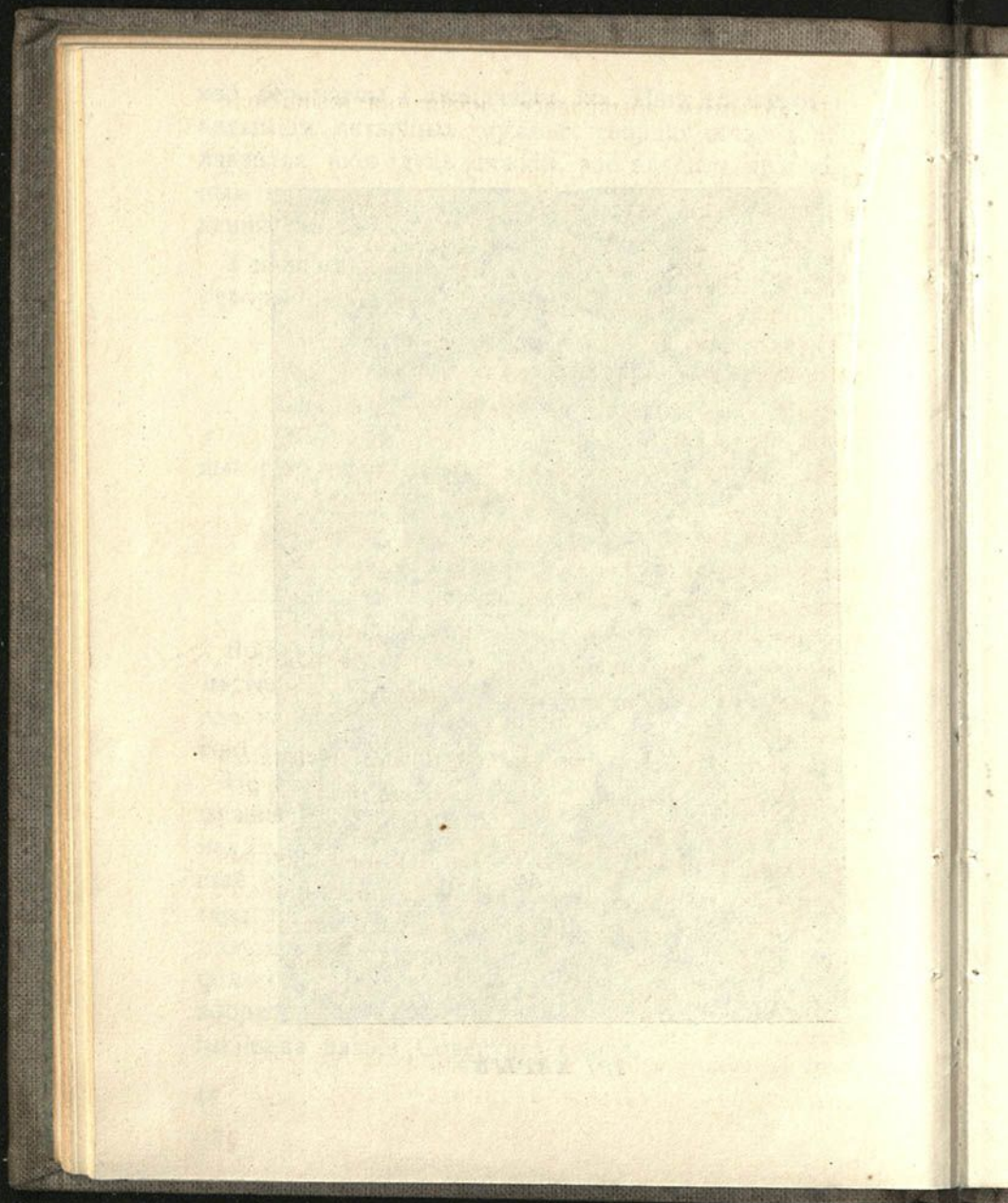
Мы жывем за бацькоў,
за дзядоў і за прадзедаў.
Многа дадзена нам,
Многа просіцца з нас.

Вось гэтае асэнсоўванне вялікай культурнай і мастацкай задачы, якая стаіць перад паэтамі і вядзе на складаны шлях творчай барацьбы за высокі і чысты голас рэвалюцыйнага аптымізма.

Не апатыя, не застой і роўнадушша, а якасці мужнасці, бясстрашша і творчага «дерзання»— неад'емныя рысы характару чалавека нашай соцыялістычнай радзімы, чалавека—арганізатара вялікіх з'яў грамадскага жыцця, чалавека, які разумна стварае гісторыю, чалавека, які выражае філасофскі светапогляд пераробкі свету. Даць вобраз такога чалавека, чалавека эпохі Сталіна, імкнеца паэзія Совецкага саюза.

131 ХАРЫЕ

Не аптымiзм абыякавага назiрання жыццёвых падзей, а палкi ўдзел у разгортванні гэтых падзей, не апяванне абстрактнай сiлы «добра», а творчая праца, якая дае шчасце чалавецтву, не шчасливая выпадковасць у добрым зыходзе падзей, не база прымiтыўнага аптымiзма амерыканскага мешчанiна, выражаная ў славутай формуле «О-кей»—«ўсё ў парадку», не аптымiзм, які прапагандуе «цярпенне пераносiць цяжкiя хвiлiны жыцця» (Золя), а аптымiзм настойливага перамагання цяжкасцей, аптымiзм гiганцкай перабудовы жыцця i чалавечых адносiн, аптымiзм, вытокі якога—у глыбокай iдэйнай сувязi з сацыялістычнай справай, у глыбокiм разуменнi людзей нашай краiны. Iменна гэтыя рысы рэвалюцыйнага аптымiзма характарызуюць дух савецкай мастацкай лiтаратуры. Гэта iменна, адна з тых вялікіх якасцей, якая зрабіла В. Маякоўскага «лепшым паэтам савецкай эпохі». (Апладысменты.)

Па лiнii развiцця палiтычнай лiрыкi, насычанай аптымiзмам, у нашай паэзii iмкнецца iсцi Пятрусь Броўка.

У лiтаратуру П. Броўка, як i многiя iншыя пiсьменнiкi, прышоў, выхоўваючыся на старонках большэвіцкага друку. Пячатка наiўнай агiтацыйнай паэзii моцная ў вершах першага этапа яго паэтычнай дзейнасцi. Згубныя ўплывы «Лiтфронта» таксама моцна далi сябе знаць на творчасцi Броўкi. Многiя з яго вершаў рэшныя рытарычнасцю, схематызмам, шматслоўнасцю, рыт-

мічнай распыленасцю, абстрактным «планетарным» апяваннем перамог соцыялістычнай радзімы. Такая яго «Прамова фактамі», «Цэхавыя будні», паэма «Менск». З другога боку, амаль з самага пачатку яго паэтычнай работы праглядала другая якасць—лірычная цеплыня, уменне схапіць характэрную дэталю чалавечых паводзін, настроі людзей і ўменне ўзняцца да ўзроўню мастацкага абагульнення. Гэта знайшло сваё адлюстраванне ў такіх якасна-неаднолькава роўных вершах, як «Гады як шторм», «Праз горы і стэп», «Зямля», «Двайня».

Гэтыя дзве супярэчлівыя «сілы» ў паэтычнай душы Броўкі і да апошніх гадоў даюць сябе знаць, але ясна выяўлена тэндэнцыя перамогі другой з'явы—умення выбраць тэму, матэрыял, умення перамагчы кампазіцыйную рыхласць верша, запаліць радок пафасам. Апошняя кніга яго вершаў «Прыход героя» знамянуе сабой творчы рост. Гэтая кніга выразліва паказвае на тыя творчыя цяжкасці, якія, часта не без поспеху, Броўку ўдаецца перамагачь.

Адным з лепшых, насычаных аптымізмам, вэрай у перамогу, пафасам, які кліча да барацьбы, з'яўляецца яго верш «Праз горы і стэп». Верш, пабудаваны на матэрыяле гістарычных баёў у гады грамадзянскай вайны Самарскай кавалерыйскай дывізіі. Сіла мастацкага ўздзеяння гэтага верша заключаецца ў тым, што аўтар не прытрымліваўся слепа гістарычных даных. Ён не

стаў на шлях фактаграфіі, а з дапамогай мастацкага вымыслу знайшоў характэрныя эпізоды, фарбы, дэталі, здолеў вобразы абагульніць, і верш гучыць не толькі як мастацкі дакумент барацьбы адной дывізіі, але як песня аб усёй Чырвонай арміі, аб самаадданай барацьбе яе байцоў.

Калі паэма «1914», таксама як верш «Праз горы і стэп», напісана па таму-ж творчаму прыцыпу і разгортвае перад намі рэльефнае палатно жыцця беларускай вёскі напярэдадні і ў час імперыялістычнай вайны, дык яго паэма «Так пачыналася маладосць» гэтых якасцей пазбаўлена.

Паказаць эпізоды жыцця менскага комсамола ў падполлі, тыпова для ўсяго комсамола Беларусі, паэту не ўдалося. І няўдача прышла, галоўным чынам, таму, што аўтар аказаўся ў палоне асобнага гістарычнага факта, біяграфічнай дэведкі аб героі, адмовіўся ад мастацкага вымыслу, а гэта ў сваю чаргу прывяло твор да ідэйнай абмежаванасці, прывяло аўтара да раду адна тыпных сродкаў мастацкага выражэння, да стэрэатыпных эпітэтаў і метафар, не глядзячы на асобныя моцныя кавалкі, як эпізод падпольнай сходкі на рацэ, дзе:

... І здаецца з ветрам

Вылятала Свіслач,

Буйнаю паводкай

Мчала на палі.

Умацоўваючы свае творчыя пазіцыі, П. Броўка павінен змагацца за паглыбленую сэнсавую сілу, за рознапланавасць кампазіцыі верша.

За час пасля 23 красавіка 1932 года беларуская паэзія пайшла наперад асабліва буйнымі крокамі.

У гісторыі беларускай паэзіі мы, як відаць, не знойдзем ніводнага этапа, які адпавядаў-бы такому колькаснаму і якаснаму росту, як сучасны этап. Гэта, праўда, не дае нам права рабіць вывады, што наша паэзія ідзе ўжо на адным узроўні з жыццём краіны. Такое сцверджанне было б няправільным, а галоўнае шкодным. Калі захапіцца поспехамі калектыва паэтаў і кожнага паэта ў паасобку, гэта значыць, затармазіць рост, аслабіць сілы замест мабілізацыі іх для далейшага творчага руху наперад.

Шлях барацьбы за аптымізм—гэта шлях барацьбы за авалоданне сацыялістычным рэалізмам, як творчым метадам нашай літаратуры. Зусім ясна, што аптымізм—гэта неабходны элемент сацыялістычнага рэалізма. Наш аптымізм можа гучаць толькі ў рэалістычных творах, у творах вялікай мастацкай якасці.

Творы, якія адлюстроўваюць нашу рэчаіснасць, павінны стаяць на ўзроўні светапогляду эпохі і якасна быць творамі вялікай мастацкай сілы, вартымі вялікіх якасцей тых людзей, вобразы якіх з'яўляюцца вобразамі савецкай паэзіі.

Дасягнуць гэтага—не так проста. Гэта часта звязана з няўдачамі, праваламі. Няўдач хапае. Многія «мнімья» ўдачы і «перамогі» ў некаторых ствараюць няправільнае разуменне аб творчым шляху свайго развіцця. Параўнальна часта з'яўляюцца такія назвы твораў, як «Радасць», «Высокая радасць», «Добрае жыццё», «Вясёлыя рэбяты». Аўтары гэтых твораў прыкрываюць «аптымістычным» загаловам недастатковае багацце і пераканальнасць зместу. (*Апладысменты. Галасы: Правільна!*) Абяцаюць шмат якія з гэтых твораў больш, чым даюць. А знаходзяцца і такія паэты, якія апяваюць таўханіну ў трамваі, як карысную зарадку для бадзёрасці. Адзін паэт вельмі лірычна спявае, як ён пакахаў дзяўчыну за тое, што яе валасы пахнуць мазутам. (Смех.) Да катэгорыі такой якасці твораў адносяцца і многія вершы беларускага паэта Т. Кляшторнага. Сюды адносяцца і вершы В. Маракова, сапсутыя салодка-прыкрым сентыменталізмам.

Перад сучаснай беларускай паэзіяй стаіць складаная задача—перамагання цяжкасцей па стварэнню сюжэтнага эпічнага твору. За апошнія гады наша паэзія прадстаўлена радам лірычных вершаў, насычаных ідэяй і эмацыянальнай сілай. Адчуваецца веданне верша, што не заўсёды можна бачыць у раду таленавітых паэтаў. І гэта—наша перамога, бо раней лірычны верш, які выконваў і актуальную палітычную функцыю, па

сутнасці як-бы адсутнічаў, ён губляўся ў масе даўжэзных публіцыстычных разважанняў і пераказах лозунгаў у рыфмаваным выглядзе.

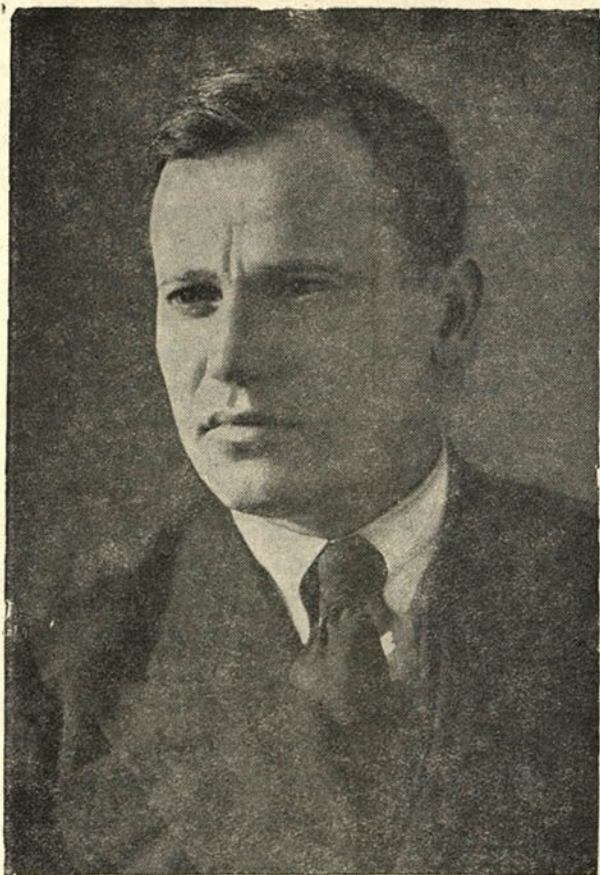
Наша паэзія прадстаўлена і радам бясспрэчна ўдалых паэм. Многія з іх кампазіцыйна пабудаваны як-бы кольцамі лірычных напластаванняў, думак, асобных эпізодаў, звязаных адзіным ідэйным зместам.

У галіне стварэння сюжэтнай паэмы ў беларускай паэзіі працуюць паэты Пятро Глебка і Аркадзь Куляшоў, у яўрэйскай паэзіі— Ізі Харык і М. Кульбак.

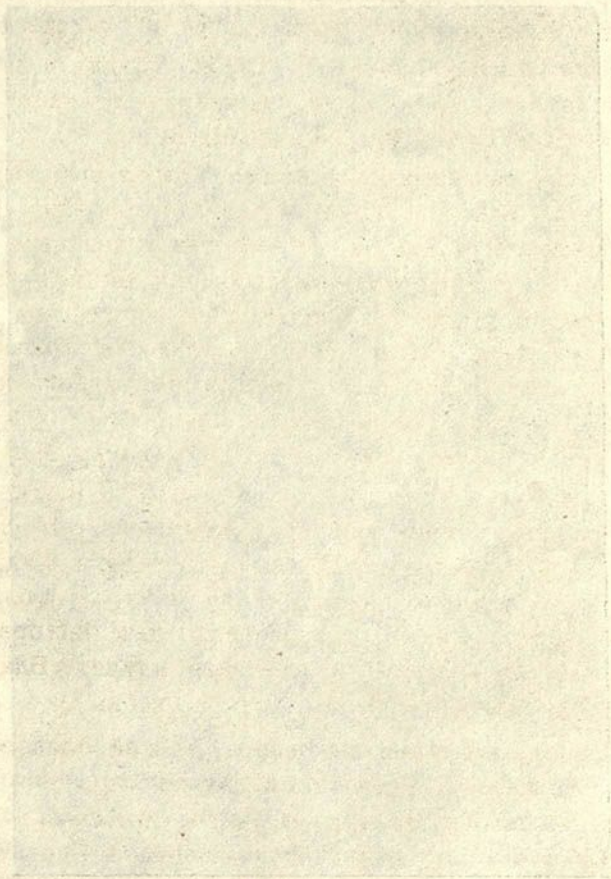
Пачаўшы друкавацца ў 1923 годзе, Глебка за гады сваёй работы выдаў шмат кніг. Пятро Глебка—пладавіты паэт. Але не ўсе кнігі паэта мастацкі раўнацэнны, ідэалагічна поўнацэнныя.

У яго песнях, галоўным чынам, дамінавала індывідуалістычнае псіхакапанне, тэматычная вузкасць, якую жывіла толькі крыніца сельскага жыцця. У яго песнях відна пячатка сацыяльнай пасіўнасці. Гэта прывяло паэта да пазіцыі буржуазнага нацыяналізма, гэта вызначыла ідэйную лінію творчасці Глебкі, якая арганічна прывяла яго ў лагер пісьменнікаў-нацыяналістаў—у літаратурнае аб'яднанне «Узвышша».

Зборнік «Шыпшына», выданы ў серыі «узвышанскай» літаратуры, поўны асабістых перажыванняў. Няма ў яго творах гэтага перыяда нічога, што гаварыла-б аб тых новых парастках, якія з'явіліся ў жыцці краіны, няма паказу савец-

ПЯТРУСЬ БРОЎКА

кай улады, пладоў яе работы, няма паказу кла-
савай барацьбы; усе падзеі сучаснага яму жыцця
ўвасабляюцца ў адзіным лозунгу «Маці-Беларусь»,
як у вялізным улюбёным сімвале «самабытнасці».

Наступныя зборнікі П. Глебкі «Хада падзей»,
«Арлянка», «Арка над акіянам»—сведчаць аб
адыходзе Глебкі ад сваіх пазіцый.

Пасля разгрому «Узвышша», Глебка выбіраецца
з гэтай нацыяналістычнай твані, становіцца на
нашу дарогу, але на свежым рэвалюцыйным па-
ветры ён на час як-бы задыхаецца, як-бы губляе
паэтычны голас. П. Глебка піша вершы пра со-
вецкую рэчаіснасць, шчыра выражаючы прызнан-
не рэвалюцыі і, часам у форме рыфмаванай хро-
нікі, ён стараецца патэтычна пяць славу комуні-
стычнай партыі—арганізатару і кіраўніку перамог
у краіне.

Апошні зборнік вершаў «Чатыры вятры» свед-
чыць аб ідэйным і творчым росце паэта. Калі на
асобных вершах ляжыць яшчэ пячатка публіцы-
стычнай слоўнасці, рассудачнасці, дык бяспрэчна
паэма «Мужнасць», прысвечаная памяці Владзі-
міра Ільіча,—гэта лепшы твор П. Глебкі.

Народны смутак, выкліканы стратай Владзіміра
Ільіча, месцамі з пачуццём вялікай лірычнай це-
плыні ўдалося перадаць П. Глебку ў паэме. Зары-
соўкі прыроды падначалены пачуццю людзей і
як-бы ствараюць агульную гармонію жалобнага
настрою.

Некалькі слабей удалося паэту паказаць гістарычную прысягу таварыша Сталіна, выразіць яе партыйную страснасць, хоць П. Глебкі і імкнецца перадаць сілу рэвалюцыйнай большэвіцкай адданасці справе ленінізма:

Мінаем час няшчаднай смерці,
Смуткуем зноў аб ім усе,
І кожны з нас глыбока ў сэрцы
Часцінку Леніна нясе.

Асаблівасць творчасці Глебкі—гэта яго ўпартыя творчыя шуканні, вучоба па аўладанню сюжэтнасцю твору, імкненне да стварэння эпічнай паэмы. Гэтая лінія—лінія сюжэтнай паэмы, вызначылася ў кнігах «Арлянка», «Арка над акіянам», «Карменсіта».

Але ўжо вырысоўваецца і небяспека для творчасці Глебкі. Гэта асабліва відаць на яго вялікай па размерах паэме «Карменсіта». Гэтая небяспека выражаецца ў прызнаках адрыву ад жыцця, і гэта прыводзіць зноў да схематызма. Паэма «Карменсіта» прасякнута какетнічаннем паэта фармалістычнымі прыёмамі, манернічаннем, жангліраваннем сцэнічнай тэрміналогіяй. Некалькі несур'езнае пахлопванне па плячы класікаў літаратуры і музыкі пакідае прыкрае пачуццё.

Уключыцца актыўна ў жыццё нашай краіны, ва ўсе яго поры, адысці ад хатне-кніжнага ўстрымання рэчаіснасці—першачарговая задача П. Глебкі.

Аркадзь Куляшоў—малады паэт. Ён

Хутка прымусіў звярнуць на сябе ўвагу. Яго першыя вершы вылучаліся характарам падыходу да матэрыялу, цягай да свабоднага размеру, скульптурна-пластычнай пабудовай вобразаў. Праўда, небагатае кола жыццёвых назіранняў дае сябе знаць у тым, што Куляшоў, захапляючыся шуканнем арыгінальных фармальных сродкаў, трапляў у палон фармалістычных уплываў.

Шуканні свайго творчага «я» не заўсёды ішлі па правільнаму шляху. Калі паэма «Гарбун» паказвае на некаторае ідэйнае ўзмушненне паэта, дык усё-ж працэсы класавай барацьбы ў краіне, характары людзей прасякнуты элементамі некаторай алегарычнасці і рамантыкі.

З другога боку, асабліва ў першай паэме Куляшова «Аманал» стаяла перад аўтарам вялікая небяспека, якая выражалася ў адсутнасці пачуцця рытму. Празвічная будова верша, апавядальны стыль рабілі вершы пасіўнымі, бяздзейнымі і гэта дасужымі крытыкамі тлумачылася, як «наватарства», як той шлях, па якім павінен паэт весці разведку сваёй творчай лініі. У паэме «Гарбун» аўтар пачынае адыходзіць сам ад гэтага «наватарства». Вершы рытмічна інакш загучэлі, вобразы сталі скульптурнымі, пластычнасць і прастата выкладання вызначылі яго творчы рост, паказалі на поспех Куляшова ў галіне шукання эпічных шляхоў. Многае на сваім творчым шляху неабходна перамагчы яшчэ маладому Куляшову. Патрэбна яшчэ ўпартае творчае вучоба.

ЛЮБОЎ ДА РАДЗІМЫ І ПРОЛЕТАРСКІ ІНТЭРНАЦЫЯНАЛІЗМ

У беларускіх паэтаў, як і сярод паэтаў іншых народаў, нараджаецца новае пачуццё, высокае пачуццё чалавека краіны сацыялізма, пачуццё, якое не мае яшчэ свайго імя, але якое лепш за ўсё выражана ў бязмежнай любові паэта да сваёй сацыялістычнай радзімы.

Радзіма, бацькаўшчына ў мінулым, апявалася многімі паэтамі толькі ў рамках сваёй нацыянальнай тэрытарыяльнасці, як нацыяналістычны «культ», як сімвал ідэала нацыяналістычнай буржуазіі, як міжнацыянальная ненавісьць, як пагром, як разня паміж народамі і не пазакласавая радзіма, як спрабавалі тлумачыць «тэарэтыкі» буржуазіі, а сугубакласавая капіталістычная «Маці-Беларусь» або «Нэнька-Украіна».

Новае пачуццё савецкага паэта—яго любоў да сацыялістычнай радзімы—аснована на высокай дружбе народаў былой царскай імперыі, народаў, вызваленых вялікай пролетарскай рэвалюцыяй ад прыгнёту «чужых» і «сваіх» эксплуатацый. Гэта бязмежная любоў да радзімы мабілізуе ў

адно ўсе пачуцці, усе сілы і сродкі мастака і пашырае дыяпазон паэзіі кожнага народу.

«Дружба паміж народамі СССР—вялікае і сур'ёзнае заваяванне. Бо пакуль дружба існуе, народы нашай краіны будуць свабодныя і непераможныя: ніхто не страшны нам—ні ўнутраныя, ні знешнія ворагі, пакуль гэтая дружба жыве і здраўствуе»,— так сказаў Іосіф Вісарыёнавіч Сталін на сустрэчы з таджыкскімі і туркменскімі калгаснікамі.

Неабсяжныя прасторы СССР у вершы паэта Алеся Звонака прасякнуты вялікай творчай работай, навокал «бягуць удаль нязмераныя рэйкі», радзіма—

Яна авеяна вятрамі маладымі,
Умыты твар яе расою свежай.
І сем марэй ляглі з бакоў радзімы,
Вартуючы спакой вялікіх межаў.

У мінулым нацыяналісты, стараючыся ўтрымаць сяг сваёй самабытнасці, трымалі літаратуру ў рамках нацыянальнай абмежаванасці, па сутнасці у рамках правінцыялізма. За апошнія гады беларуская літаратура, знішчыўшы гэтыя перашкоды, смела і ўпэўнена пайшла наперад. У беларускую савецкую паэзію ўключаюцца матывы жыцця, барацьбы, прыроды краін другіх брацкіх народаў. Мікола Хведаровіч выступіў з цыклам вершаў пра Грузію. Міхась Багун у вершы «Чэлюскінка Ала» здолеў абагульніць пачуццё трывогі і радасці на-

родаў у дні чэлюскінскай эпапеі. Адзінства ўсіх народаў, іх агульныя задачы адлюстраваны ў вершы П. Броўкі «Браты», у паэме І. Харыка «Круглыя тыдні», у шэрагу вершаў яўрэйскіх і польскіх паэтаў БССР (Тэйф, Камянецкі, Кавальскі).

Пачуццё пролетарскага інтэрнацыяналізма, калі яно ў належнай ступені развіта ў паэта, прыводзіць яго на вышэйшую ідэйную ступень, прыводзіць яго да больш глыбокага разумення жыцця.

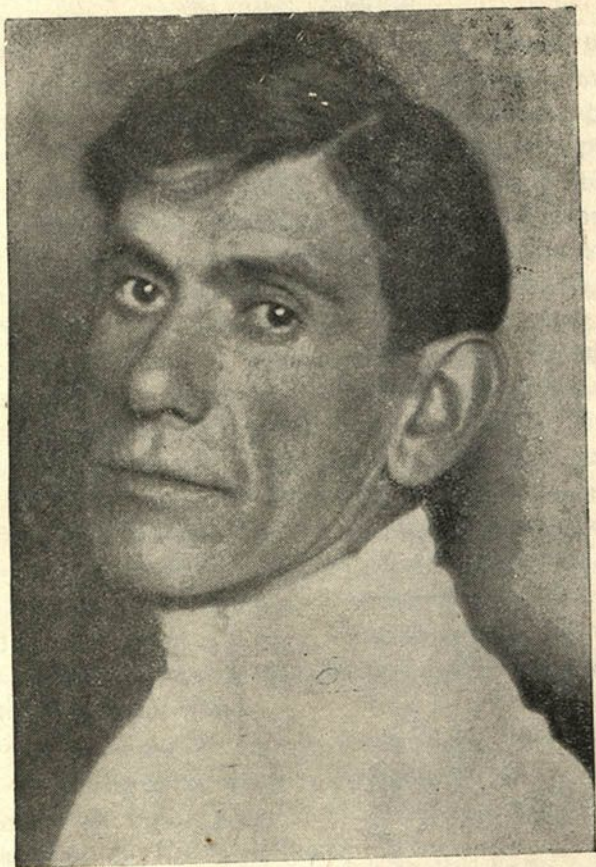
Спрабуюць нашы паэты стварыць карціну жыцця працоўных на Захадзе. Аднак, няведанне ўмоў барацьбы, іх своеасаблівасці прыводзіць да таго, што поўнацэннага твору на гэту тэму паэтам стварыць не ўдалося.

Не можа не звярнуць увагі чытачоў верш Міхася Багуна «Ганаровая віза», дзе аўтар гаворыць пра той недалёкі час, калі Генрых Гейне, цяпер выгнаны фашыстамі, атрымае ганаровую візу на ўезд у родную Германію, а таксама шэраг палітычных вершаў З. Аксельрода («Спакойна ў Вене» і інш.) на такую-ж інтэрнацыянальную тэму. У вершы «Рэволюцыйным паўстанцам Аўстрыі» маладая паэтэса Эдзі Агняцвет, некалькі агульна паказваючы жыццё рабочага ў капіталістычнай краіне і яго барацьбу, усё-ж насычае страфу вялікай верай у перамогу сусветнага пролетарыята:

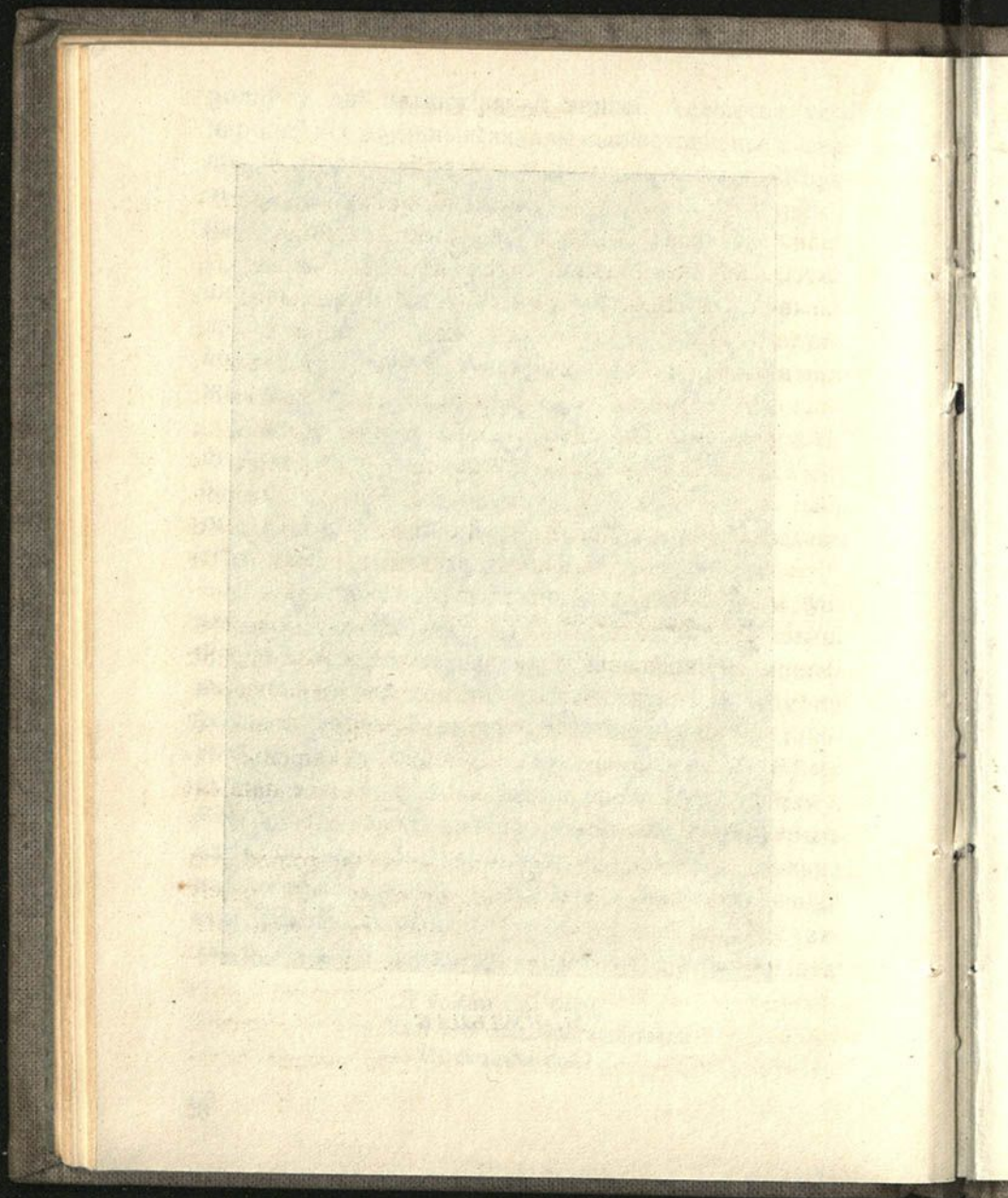
...І кожны там баец,

Калі яго спакойна запытаеш:

— Ці скончаў бой?

М. БУЛБАЕ

— Ці барацьбы канец?

Адказа ён:

— Мы толькі пачынаем!

Ярка ў беларускай савецкай паэзіі адлюстравана рабскае жыццё працоўных Заходняй Беларусі, якая знаходзіцца пад гнётам польскага фашызма. Барацьбе за нацыянальны вызваленчы рух нашых братоў у Заходняй Беларусі амаль у кожнага беларускага савецкага паэта прысвечаны лепшыя старонкі яго творчасці. Пра Заходнюю Беларусь мы знойдзем вершы ў Янкі Купалы, у Якуба Коласа, у Міхася Чарота, у Крапівы, у М. Хведаровіча, у яўрэйскага паэта Тэйфа. Вядомы ўмовы жыцця працоўных у зарубежнай Беларусі: голад і беспраўе, здзекі і турма. Тыя некалькі беларускіх пачатковых школ, якія існавалі раней у заходне-беларускіх вёсках, польскімі панамі ліквідаваны. Пра магчымасць культурнай работы і думаць нельга. Беларуская рэвалюцыйная мастацкая літаратура развіваецца толькі ў падпольных умовах і на старонках рукапісных часопісаў, якія сакрэтна выдаюцца ў турмах нашымі зняволенымі братамі.

У нас, у Савецкай Беларусі, за адзін толькі год кніг на беларускай мове выдаецца ў 15 разоў больш, чым было выдана за ўсе часы ўсімі выдавецтвамі да Кастрычніцкай рэвалюцыі. (*Апладысменты.*) Я не гавару пра той гіганцкі рост прамысловасці і сельскай гаспадаркі. Вялізны кантраст: радаснае, вясёлае, багатае жыццё бела-

рускага народу ў Совецкай Беларусі, і галоднае, прыгнечанае, бяспраўнае і цёмнае жыццё працоўных Заходняй Беларусі—гэта матыў многіх твораў пісьменнікаў БССР.

У зарубежнай Беларусі звяртае ўвагу на сваю творчасць паэт Машара. Шлях Машары вельмі супярэчлівы і складаны. У апошні час гэты творча адароны паэт стаіць ідэйна на раздарожжы. Пабываўшы ўжо ў турме за ўдзел у нацыянальна-вызваленчым руху, пазнаўшы ўвесь цяжар сезоннае сельскагаспадарчае працы ў памешчыка, ён—разгублены—толькі фіксуе цяжкае рабскае жыццё, не бачыць той рэвалюцыйнай перспектывы, да якой трэба моцным голасам клікаць прыгнечаных братоў. Тыя творы, у якіх вельмі бегла, але ўсё-ж прабіваецца сацыяльна-насычаны голас Машары—запамінаюцца. Яны заклікаюць і маюць тэмперамент, інакш кажучы, у гэтых рэчах—мастацкая сіла паэта.

Хлеба дайце, хлеба мала,
Душыць вёску чорны госць!

У тых-жа яго вершах, дзе адчуваецца бездапаможнасць, разгубленасць перад «чорным госцем», і ў вершах, напісаных з жаданнем дагадзіць пану-выдаўцу, адчуваецца пераважна набор слоў, схематызм. Машара павінен задумацца над сваім творчым шляхам і, калі ён хоча стаць сапраўды паэтам беларускага народу, ён павінен усё сваё дараванне ўключыць у барацьбу працоўных за

сваё вызваленне, за новае вольнае творчае жыццё,
уклучыцца ў рэвалюцыйную барацьбу пролетары-
ята. (Апладысменты.)

Даўно папісвае ўжо лірычныя вершыкі заходне-
беларуская паэтэса Наталля Арсен'ева, якая
ганарыцца сваімі, праўда, далёкімі сваяцкімі сувя-
зямі з паэтам Лермантавым. Яе лейтматыў—гэта
пераважна лірычныя зарысоўкі прыроды, альбом-
ная «інтымнасць». Калі чытаеш зборнік Арсен'-
евай, дык астаецца дзіўнае пачуццё, быццам яна
жыве не ў бурную эпоху класавых баёў, быццам
яна не бачыць разгулу польскага пана ў беларус-
кіх вёсках. Вершы яе пасіўныя, бязрадасныя, быц-
цам яна не дышае паветрам, накаленым барацьбой.

У лагеры фашызма нямала бяздарнасцей. Такі
Хв. Ільшэвіч. Яго апекуны нацыянал-фашысты
спяваюць яму дыфірамбы, уносяць яго на вы-
шыні, а па сутнасці гэта—чалавек, які не мае ні-
чога за душой, што рабіда-б яго літаратарам.

Нічога іншага не астаецца нацыянал-фашы-
стам, тыпу Луцкевіча, як толькі выдаваць мыль-
ныя пузыры за перамогу. Трапна пра фашыста
Луцкевіча і яго кампанію сказаў беларускі савецкі
паэт Кандрат Крапіва ў яго сатыры «З фашы-
стоўскай падваротні».

Пёс рахманы ды ласкавы,—
Даць яму вянгліны й кавы!
Пан Луцкевіч—еш, еш,
Будзеш гаўкаць лепш.

Аб нацыянал-фашыстах, вернападданных сынах польскага фашызма, нямала пісаў Крапіва—«Майстры крывавага джаз-банда», «Балабонь да пары балабонь», і інш.

Класавых ворагаў па-за межамі краіны і ўнутры яе часта з вялізным поспехам можна знішчаць бічуючым смехам сатырыка.

Кандрат Крапіва—адзіны ў беларускай савецкай літаратуры паэт-сатырык, байкар.

У сваіх першых зборніках сатыры і баек Крапіва накіроўвае ўвесь агонь на цемнату і некультурнасць вёскі, супроць рэлігійнага дурману, супроць язваў старога жыцця. Мова Крапівы, узабагачаная народнымі прыказкамі, афарызмамі, надала сатырам вялікую сілу ўздзеяння на масы. Адыходзячы ад раней уласцівых яму элементаў дыдактызма, узбройваючы сваю паэзію сатырычнымі асаблівасцямі фальклору, паэт выявіў шлях свайго творчага росту.

Знаходжанне ва «Узвышшы» паклала сваю згубную пячатку на творчасць Крапівы. Слова Крапівы пачало прытупляцца, стала больш грубым, менш дзейным. Крапіва, які так паспяхова працаваў у сатырычным жанры і знаходзіў аб'екты для свайго творчасці (бюракрата, растратчыка, папа, кулака, падхаліма, п'яніцу), пачаў няправільна разважаць аб немагчымасці развіцця сатыры ў гады соцыялістычнага будаўніцтва. Пераключаючыся на іншыя жанры, ён піша раманы пра калектывізацыю, піша п'есу аб праблеме дружбы і ўсё да-

лей і далей адыходзіць ад сатыры. Яго фельетоны, якія з'яўляюцца ў апошні час у друку, якасна ніжэйшыя за поўныя баявітасці і сарказма раннія творы.

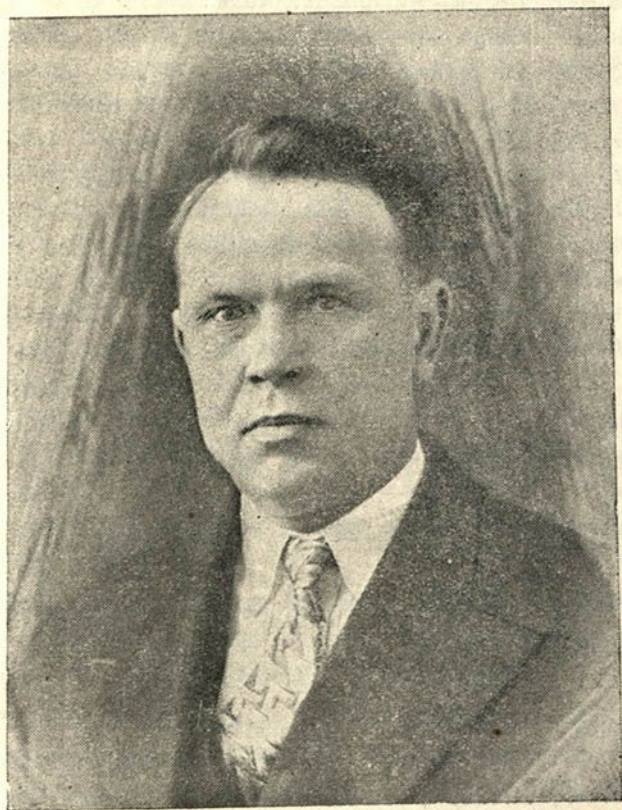
Крапіва напісаў некалькі баек з жыцця Чырвонай арміі.

Зусім не захапляючыся, мы павінны сумленна прызнаць і зрабіць для сябе адпаведныя вывады, што ў нашай беларускай паэзіі вельмі мала адлюстравана сучаснае жыццё Чырвонай арміі. Вершы, прысвечаныя пераможным баям Чырвонай арміі ў грамадзянскай вайне, мы знаходзім у многіх паэтаў (М. Чарота, П. Глебкі, А. Звонака, яўрэйскіх паэтаў З. Аксельрода і Камянецкага), аб імперыялістычнай вайне (у Якуба Коласа—паэма «На шляхах волі», у Броўкі—«1914 год»). Але пра Чырвоную армію сёнешняга дня і, галоўным чынам, пра пагранічнікаў, што здавалася б для беларускіх паэтаў павінна быць асабліва блізкім, твораў надзвычайна мала.

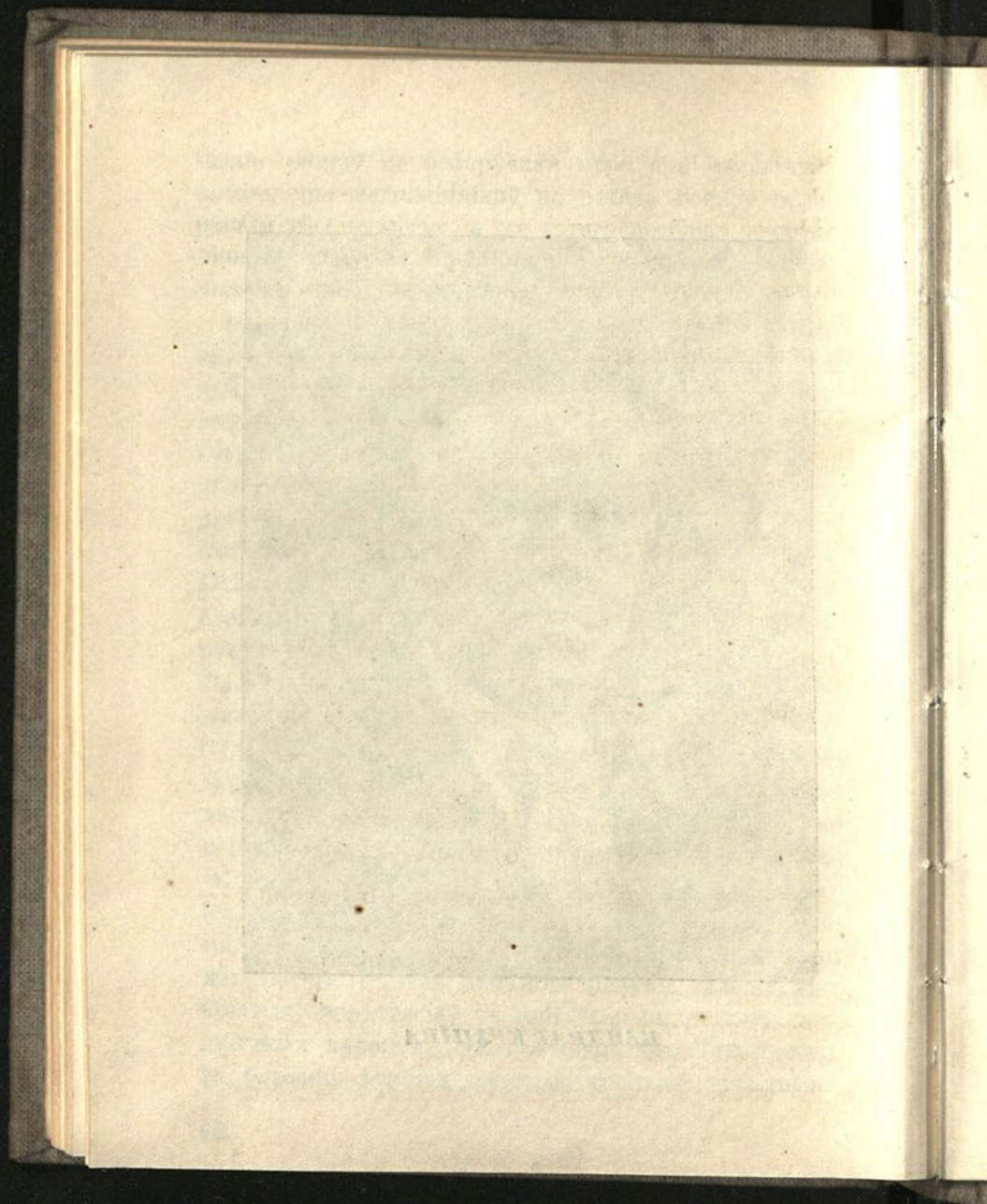
У Беларусі ёсць значная колькасць пісьменнікаў, якія пішудь на рускай мове, якія прышлі з Чырвонай арміі або цяпер знаходзяцца ў Чырвонай арміі: А. Шарапаў, Шапавалаў, Сцяпан Хадыка, Васілеўскі і інш. Калі гавораць пра беларускую абаронную літаратуру, гавораць, галоўным чынам, пра творчасць толькі гэтых таварышоў. Але задача стварэння мастацкіх твораў пра абарону нашай радзімы—гэта задача ўсёй нашай літаратуры, задача беларускіх паэтаў, бо адсут-

насць твораў на беларускай мове пра Чырвоную армію, пра пагранічнікаў не робіць гонару беларускім пісьменнікам, а да гэтага асабліва настойліва заклікаў А. М. Горкі ў сваім лісце, які зачытаў Суркоў у сваім дакладзе.

Усе жыццёвыя з'явы, якія адбываюцца ў нашай краіне, хвалююць беларускіх паэтаў. Няма ніводнай значнай падзеі, ускалыхнуўшай нашу радзіму, каб беларускія паэты на яе не адгукнуліся. Але гэта мала датычыць Уладзіміра Хадыкі. Кола яго тэматыкі вельмі вузкае. Сістэма вобразаў—з арсенала нацыяналістычнай лірыкі. З вобразамі выключна цесна звязаны моўныя сродкі паэта. Псіхалагічнае перапяванне сваіх пачуццяў і настраў, перапяванне старой «дзедаўскай» Беларусі, амаль над гэтым толькі працуе Хадыка. Фармальна вершы Хадыкі адрозніваюцца рытмічнай аднастайнасцю. Яго кніга вершаў «Радасны будзень», выданая ў 1935 годзе, вялікага грамадскага значэння не мае. Раздзел «За строем дат і рубрык», адзіны ў зборніку, дзе паэт робіць першыя нясмелыя крокі, першыя спробы ўключыцца ў бурнае радаснае жыццё краіны. У гэтым Ул. Хадыку, у яго жаданні ўключыцца ў грамадскае жыццё краіны, мы ўсямерна абавязаны дапамагчы. І гэтая дапамога павінна ісці па лініі крытыкі яго твораў, па лініі ўскрыцця нацыяналістычных карэнняў, якія жывяць яго творчасць, разбурэння моўнай сістэмы, крытыкі прынцыпо-

БАНДРАТ КРАЩІВА

вай і таварыскай у імя яго росту, як савецкага паэта. На жаль, таропкія крытыкі, разважаючы пра «дзіўныя» асаблівасці хадыкавай лірыкі, затрымліваюць яго ў нацыяналістычных сецях, толькі збіваюць паэта з сапраўднага шляху, па якім сам паэт імкнецца пайсці. Хадыку трэба па-таварыску проста і ясна сказаць: чым хутчэй ён актыўна ўключыцца ў сацыялістычнае жыццё, тым творчасць яго стане багацейшай, больш дзейснай і новыя вобразы знойдуць новыя лексічныя сродкі.

Калі гаварыць пра працэсы ідэйна творчай перабудовы паэтаў, дык у першую чаргу даводзіцца паказаць на яркія ўзоры такой перабудовы ў творчасці Купалы і Коласа.

Працэс творчай перабудовы ў Якуба Коласа і Янкі Купала праходзіў асабліва ўскладнёна.

Якуб Колас займае вялікае месца ў беларускай паэзіі.

Яго паэмы «Новая зямля» і «Сымон музыка», не гледзячы на рад іх ідэйных недахопаў,—вялізны ўклад у беларускую літаратуру.

Надзвычайна добрае веданне жыцця старой вёскі, яе людзей, іх побыту і звычаю, вялізнае пачуццё прыроды, любоў да палескага пейзажа, бездакорнае веданне сялянскай мовы,—дазволіла таленавітаму майстру стварыць рад вялікіх эпічных паэм і белетрыстычных твораў. І яго паэмы, і яго аповесці («У Палескай глушы» і інш.) для

сёнешняга маладога чытача маюць значнае пазнавальнае значэнне.

Апошнія гады Якуб Колас працуе над вялікай эпічнай паэмай «На шляхах волі», дзе месцамі выключна ярка, з мастацкай пераканальнасцю паказвае казарменны быт царскай арміі, людзей мінулага часу, карціны імперыялістычнай вайны. Паэма ахоплівае два гістарычных перыяды часу: імперыялістычную вайну і ператварэнне імперыялістычнай вайны ў грамадзянскую. Над другім перыядам аўтар працуе ў апошні час. Гэтая выдатная паэма, якой нецярпліва чакае наш чытач, мяркуючы па асобных раздзелах, надрукаваных у часопісу «Польмя рэволюцыі», хварэе на некаторую расцягнутасць, ужо зараз вырысоўваецца небяспека для паэта. Яна выражаецца ў залішняй колькасці дэталю, якія заграмаджаюць рух апавядання, разгортванне сюжэта і ў асобных раздзелах прыводзіць аўтара да некаторых элементаў натуралізма.

Асабліва за апошнія некалькі год (1933—1935 гг.) Якуб Колас пачаў актывізавацца як паэт-публіцыст. Няма колькі-небудзь значнай падзеі ў краіне, на якую-б не адгукнуўся Якуб Колас вершамі. Вершы—актуальнай палітычнай сілы—у Якуба Коласа заўсёды завостраныя, заклікаючыя да пільнасці, да творчай работы. Так, вершы, прысвечаныя героям Совецкага саюза—бясстрашным пілотам, што выратавалі чэлюскінцаў, гучаць патрыятычнай гордасцю,

упэўненасцю ў непахіснай магутнасці краіны. Вершы пра фашыстаў, пра іх захопніцкія планы, вершы пра Заходнюю Беларусь сведчаць пра палітычную актывізацыю паэта, хоць не ўсе публіцыстычныя вершы Якуба Коласа мастацкі роўнацэнныя.

Амаль як правіла, Якуб Колас заўсёды ў заключнай страфе вершаў заклікае да абароны краіны, да аховы соцыялістычных граніц. Якуб Колас больш за другіх паэтаў прысвячае свае творы пытанням абароны краіны, і не толькі ў паэзіі. Яго аповесць «Дрыгва»—пра беларускіх партызанаў, пра барацьбу з белапалякамі—стала папулярнейшай кнігай сярод чытачоў, і нават больш папулярнай, чым усе іншыя, як белетрыстычныя, так і паэтычныя яго творы. У 1935 годзе Якуб Колас напісаў цыкл вершаў «Восеньскае». У гэтым цыкле аўтар паказвае, галоўным чынам, кантрасты жыцця Беларусі—яе мінулае і цяперашняе. У гэтым цыкле аўтар гаворыць, галоўным чынам, пра жыццё калгаснікаў, пра калгасную вёску, успамінаючы жыццё беларускіх сялян да рэвалюцыі. У 1931 годзе Якуб Колас напісаў цыкл вершаў «Калгаснае». Калі прачытаць цяпер цыкл вершаў «Калгаснае» і «Восеньскае», рэзка кінецца ў вочы паглыбленая распрацоўка савецкай тэматыкі ў вершах «Восеньскае», рост светапогляду паэта.

Даць належны аналіз 30-гадовай паэтычнай творчасці Якуба Коласа ў гэтым дакладзе немаг-

чыма. Мы хацелі толькі паказаць, наколькі актыўна Якуб Колас уключыўся ў савецкую літаратуру, заваяваўшы як майстра мастацкага слова адно з самых першых месц.

Творчы шлях Якуба Коласа складаны і многастайны. Як-бы люта ні сіпелі нацыянал-фашысты за рубяжом, што, маўляў, Якуб Колас сваімі апошнімі творамі «здаў экзамен на большэвіка», мы радасна пацвярджаем: так, Якуб Колас—наш народны паэт, ён у першых радах беларускай савецкай мастацкай літаратуры, ён, як верны сын соцыялістычнай радзімы, лепшыя свае песні, сваё шчырае слова аддае вялікаму класу-пераможцу, росквіту разумнага, соцыялістычнага жыцця. (Апладысменты.)

Для гісторыкаў літаратуры творчасць Янкі Купалы 1934 г. і асабліва 1935 г. набывае выключна вялікую цікавасць і значэнне. 1935 год у Янкі Купалы—гэта год вялікай плённай работы.

У 1934 г. у вершы, прысвечаным першаму з'езду Саюза савецкіх пісьменнікаў, «Трэба нам песень» паэт ужо ставіць перад нашай паэзіяй і перад сабой задачу напісання такіх твораў, якія-б «і славу вякоў, пакаленняў мінулых, сваёй перамогай геройскай устрэслі-б». У вершы, прысвечаным Якубу Коласу, Янка Купала выразна заявіў:

Як калісь спявалі
Аб горы, няволі,
Так спяваць не будзем
Болей ўжо ніколі.

І гэтую паэтычную заяву з мастацкім майстэрствам ажыццяўляе Янка Купала.

Кніга вершаў «Песні будаўніцтва», выданая ў 1935 годзе,—яркі дакумент вялікага талента паэта. Кніга пакідае ў памяці чытача цэльны вобраз чалавека нашага часу. Трапныя дэталі характару, дэталі ўзаемаадносін чалавека ў грамадстве, яго адданасці соцыялістычнай справе, пададзеныя ў многіх вершах, ствараюць агульную гармонію, адзіны цэльны абагулены вобраз.

Зусім без пераўвелічэння трэба адзначыць, што тая творчая энергія Янкі Купалы, якую праявіў ён у апошнія два гады, яго творчая актыўнасць можа і павінна паслужыць прыкладам для многіх маладых паэтаў. А гэтая творчая актывізацыя ўзнікла дзякуючы таму, што Янка Купала зразумеў, што пад мудрым кіраўніцтвам вялікага Сталіна краіна ідзе да росквіту, што толькі ў саюзе савецкіх рэспублік, пры дапамозе вялікага рускага пролетарыята, Беларусь становіцца ў рады перадавых рэспублік з высока развітай прамысловасцю, з сельскай гаспадаркай і культурай, што толькі соцыялістычны шлях—адзіны шлях шчасця чалавецтва. (Апладысменты.)

Што гэта іменна так, што сапраўдная крыніца, якая жывіць творчасць Янкі Купалы,—гэта яго любоў да соцыялістычнай радзімы, бліскуча пацвярджае верш «Сыны».

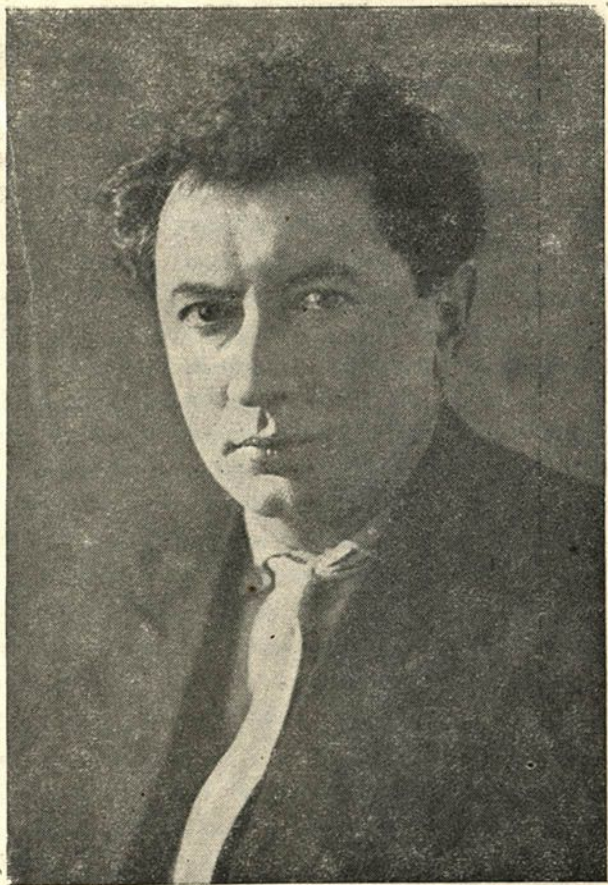
Сыноў бацька сваіх кліча
На нараду ў хагу,

А ўрачыста, як-бы кліча,
На якое свята.
І з павагаю пытае
Кожнага ў асобку,
Кім з іх кожны быці мае,
Якім жыць заробкам.

Адказ сыноў, выдатных людзей краіны, насычан адданасцю справе партыі на ўсіх участках соцыялістычнага будаўніцтва—на заводах, у калгасах, у Чырвонай арміі, на культурным фронце. Верш «Сыны»—гэта мастацкае абагульненне пачуццяў, імкненняў усяго савецкага народу. І верш «Лён», і верш «Хлопчык і лётчык», і верш «Дзве дзяўчыны»—гэта песні пра тыя новыя якасці чалавека, якія выкоўваюцца ў бязлітаснай класавай барацьбе, у барацьбе за трыумф перамог соцыялістычнага ладу.

Калі ў першых савецкіх вершах Янкі Купалы былі значныя элементы голай публіцыстыкі, дык гэта ні ў якой ступені не характэрна для наступных яго твораў. У кожным вершы адчуваецца кавалак жыцця, няма агульных разважанняў, чуецца жывы голас, ясны вобраз чалавека, які з выключнай цеплынёй і майстэрствам абрысаваны паэтам.

Апошнія творы Янкі Купалы і асабліва яго паэма «Над ракой Арэсай» гавораць, што паэт можа шырока ахапіць і выразіць чалавечыя пачуцці, гавораць аб прастаце выкладання. Рыміка народнай творчасці, глыбокая лірыка, песеннасць,

ЗЕЛІГ АБСЕЛБРОД

яснасць мовы—тыя элементы, якія надаюць купалаўскаму вершу сілу мастацкага ўздзеяння і заваёўваюць любоў чытача.

Янка Купала вышаў з рамак нацыянальнай абмежаванасці. Яго вершы хвалююць не толькі чытачоў Совецкай Беларусі, але і ўсяго Совецкага саюза. І чым больш расце папулярнасць Янкі Купалы і Якуба Коласа сярод мільённых мас працоўных нашай соцыялістычнай радзімы, тым больш люта і нахабна паклёпнічаюць на іх за граніцай нацыянал-фашысты. Кожнае буйнае творчае выступленне Купалы і Коласа там выклікае шалёны скрогат зубоў.

Гэта перамога нашай партыі, перамога беларускай совецкай літаратуры, гэта—вялізная перамога народных паэтаў Беларусі Янкі Купалы і Якуба Коласа. Гэта перамога нашай партыі таму, што яна цярпліва перавыхоўвае людзей, уключае ўсю іх энергію, волю, сілу іх таленту і страсці ў справу стварэння бяскласавага соцыялістычнага грамадства.

Нацыянал-фашысты ўжо друкавалі ў сваіх і ў польскіх фашысцкіх газетах некролагі памяці Янкі Купалы і яго партрэты ў жалобных рамках, пралівалі слёзы па «замучанаму ў падвалах ЧК сыну беларускага народа». Але не ўдасца фашыстам усіх масцей ашукаць працоўных Заходняй Беларусі. Яны надзвычай добра ведаюць, што Янка Купала жыве, жыве ў краіне росквіту, жыве

вясёлы і шчаслівы, што ён—на творчым уздыме.
Хоць гэта і непрыемна беларускаму і польскаму
панству, але ў Заходняй Беларусі Янку Купалу
чытаюць і ведаюць, што

Балюе панская Варшава,
Ксяндзы частуюць сакраментам;
Парадак дня—сягоння справа
пра аб'яднанне інтэрвентаў.

Таксама надзвычай добра ведаюць і тыя вершы
Янкi Купалы, дзе ён голасам соцыялістычнага на-
роду заяўляе:

Інтэрвенцкім бандам
Не гуляці болей
На савецкім буйным
Нязмераным полі.

(Апладысменты.)

ДА НОВЫХ ТВОРЧЫХ ВЫШЫНЬ

Мы ўстанавілі бяспрэчны факт, што беларуская савецкая паэзія на даным этапе знаходзіцца на асабліва вялізным творчым уздыме.

Упарта перамагаючы цяжкасці росту, вызваляючыся ад спадчыны правінцыялізма, нацыянальнай абмежаванасці, захоўваючы сваю нацыянальную своеасаблівасць, беларуская паэзія расце і развіваецца ў адзіным магутным патоку з усёй усесаюзнай савецкай паэзіяй.

Беларускую савецкую паэзію родніць з паэзіяй другіх брацкіх народаў наш рэволюцыйны аптымізм, народжаны ў практыцы рэволюцыйнай барацьбы, народжаны перамогамі соцыялістычнага будаўніцтва.

Беларускую савецкую паэзію родніць з паэзіяй другіх брацкіх народаў наша гарачая любоў да роднай вялікай соцыялістычнай радзімы, якой прысвечана нашае жыццё; яднае нас нашая гатоўнасць да абароны яе браніраваных граніц.

Беларускую савецкую паэзію
родніць з паэзіяй другіх брацкіх
народаў наша бязмежная любоў да лепшага
сына чалавецтва, правадыра народаў, Іосіфа
Вісарыёнавіча Сталіна. (*Доўгія, бурныя апладыс-
менты.*)

Нашу дружбу, нашае адзінства, нашую любоў
да правадыра выразіў яркай штрафой Янка Купала.

Мы ідем у сонцы з сонцам

Маладым паходам.

Слава бацькаўшчыне нашай

І яе народам.

Слава сокалу, што родам

З-над каўказскіх скалаў,

Што з Крэмя праменні сее

З юнацкім запалам.

Цікавы працэс адбываецца з жанрамі па-
этычнай творчасці. Савецкая паэзія распрацоўвае
пераважна два асноўных віды паэтычнай твор-
часці. Асабліваю ўвагу паэтаў прыкоўвае эпас.
Імкненне стварыць эпічны твор, выразіць ідэю
твору праз сістэму персанажных вобразаў, харак-
тараў мы назіраем у Янкі Купалы, Якуба Коласа,
Міхася Чарота, П. Броўкі, П. Глебкі, А. Куляшова,
яўрэйскіх паэтаў Ізі Харыка і Кульбака. Але
эпаса, ізаляванага ад іншых жанраў, эпаса ў чы-
стым выглядзе, калі можна так сказаць, мы ў на-
шай паэзіі не сустракаем. Адбываецца цікавы пра-
цэс скрыжоўвання лірыкі і эпаса. У эпічныя творы

ўключаецца лірыка, ўкропліваецца лірычнае адхіленне ад імя аўтара, лірычныя адхіленні ўносяць героі твору. І адваротнае. У лірычных вершах выкарыстоўваюцца тон і манеры эпічнага пісьма.

Некаторыя паэты, працуючы раней ў галіне публіцыстычнай паэзіі, скаціліся да эстэтычных зарысавак сваіх інтымных пачуццяў, не маючых грамадскай каштоўнасці, да зарысавак пейзажа, да пераліву фарбаў на небасхіле, і гэтак сваё «лірычнае» адхіленне матывуюць тым, што жанр публіцыстычнай лірыкі, лірыкі вялізнай страпаснасці і палітычнай насычанасці ўжо страціў сілу сваёй дзейнасці.

Часткова гэтыя няправільныя настроі жывяцца няўдала кінутай фразай Н. І. Бухарыным на Усесаюзным з'ездзе пісьменнікаў, што: «час агітак ужо мінуў», часткова проста таму, што гэтыя паэты не разумеюць усёй гістарычнай сацыяльнай значымасці падзей, якія адбываюцца ў краіне.

Адкрыта сказаў В. Шклоўскі ў сваёй кнізе «Поиски оптимизма», што: «Мне лягчэй апісаць стары горад Бярозаўку і яго рынак, чым трэцюю канферэнцыю калгасніц». Вузкасць светапогляду ў некаторых пісьменнікаў не дазваляе ім зразумець усіх працесаў нашай рэчаіснасці.

Тут вельмі да рэчы будзе ўспомніць творчы шлях «лепшага паэта савецкай эпохі», як сказаў таварыш Сталін, шлях Владзіміра Маякоўскага. Яго паэтычная практыка з'яўляецца залатым

фондам усесаюзнай совецкай паэзіі. (Апладысменты.)

Наша жыццё, гістарычны стаханаўскі рух, дні сусветных рэкордаў, ды па сутнасці штодзённае нараджэнне падзей, якія набываюць міжнароднае значэнне, гаворыць аб неабходнасці смелага далейшага развіцця публіцыстычнай лірыкі, трыбуна аратарскага голасу, які клікаў-бы да барацьбы за новыя перамогі.

Бліскуча сказаў Вл. Маякоўскі:

Капитализм

не изящное слово,

Куда изящней звучит—

„Соловей“.

Но я возвращусь к нему

снова и снова,

Строку агитаторским лозунгом взвей.

Я буду писать

и про то,

и про это,

Но нынче

не время любовных ляс.

Я

всю свою

звонкую силу поэта

Тебе отдаю,

-атакующий класс.

(Бурныя апладысменты.)

Тыя беларускія паэты, якія вывучалі і вывучаюць літаратурную спадчыну В. Маякоўскага,

выяўляюць вялікі свой творчы рост, вялікую эмацыянальную сілу свайго голасу. Тая нязначная група, якая знаходзілася пад уплывам Сяргея Есеніна, перапяваючы яго на свой кулацкі лад, скацілася ў нацыяналістычнае балота.

У барацьбе за сапраўдную нашу паэзію мы злачынна мала выкарыстоўваем фальклор. Буйнейшыя майстры сусветнай паэзіі ўмела і шырока выкарыстоўвалі скарбніцу народнай творчасці. Лепшыя творы нашага часу іменна тыя, дзе выкарыстоўваецца паэтычнае багацце фальклору. Успомніце «Дванаццаць» А. Блока, успомніце мноства твораў В. Маякоўскага—хіба там няма ярчэйшых элементаў фальклору!

Успомнім вершы Дзям'яна Беднага, А. Безыменскага—яго паэму «Трагеды́ная ноч», паэму Кірсанава «Золушка», вершы Пракоф'ева, Карнілава, песні Асеева, Суркова, Галоднага і інш.

Ва украінскай паэзіі шырока і з поспехам выкарыстоўваюць фальклор Паўло Тычына, Л. Первамайскі ў яго вершах аб грамадзянскай вайне. У яўрэйскай паэзіі—Ізі Харык, якому асабліва таленавіта ўдалося выкарыстаць фальклор у вялікай эпічнай паэме «На чужым піры», І. Феферу—у паэмах «Пласты» і «Вялікія граніцы».

У беларускай паэзіі з выключным майстэрствам, з вялікім пачуццём усёй многастайнасці народнай творчасці, выкарыстоўваюць фальклор Янка Купала, Якуб Колас.

Крыніцамі народнай творчасці жывяць свае творы і шмат хто з пісьменнікаў Кастрычніцкага пакалення.

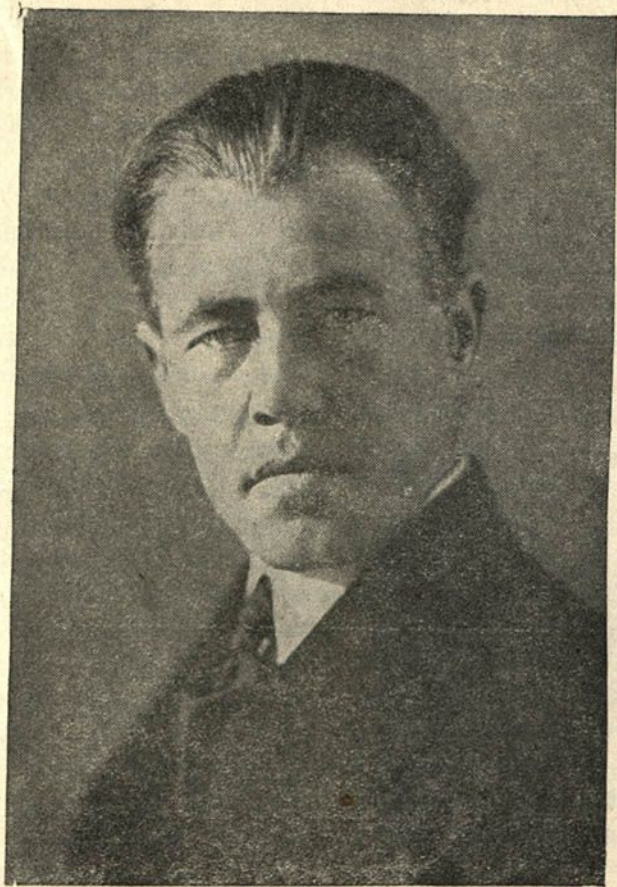
Часта некаторыя паэты, у сувязі з вострай пастаноўкай пытання аб неабходнасці выкарыстоўвання фальклора, становяцца на няправільны шлях. Часта гэтыя паэты займаюцца стылізацыяй, як самамэтай, ізалявана ад ідэйнай накіраванасці твору, не ўключаючы асобныя элементы фальклору ў агульны комплекс мастацкіх сродкаў.

Некаторыя крытыкі спрабуюць даказаць, што фальклор нельга выкарыстоўваць у публіцыстычнай лірыцы, у гэтым апэратыўным жанры паэтычнага мастацтва. Ёх разважанні разбіты творчай практыкай паэтаў. Мы маглі-б прывесці прыклады, калі паэты, вырашаючы палітычна актуальную тэматыку, выкарыстоўваюць фальклор, і голас уздзеяння паэта на чытача—мастацкая сіла твору—значна ўзмацняецца.

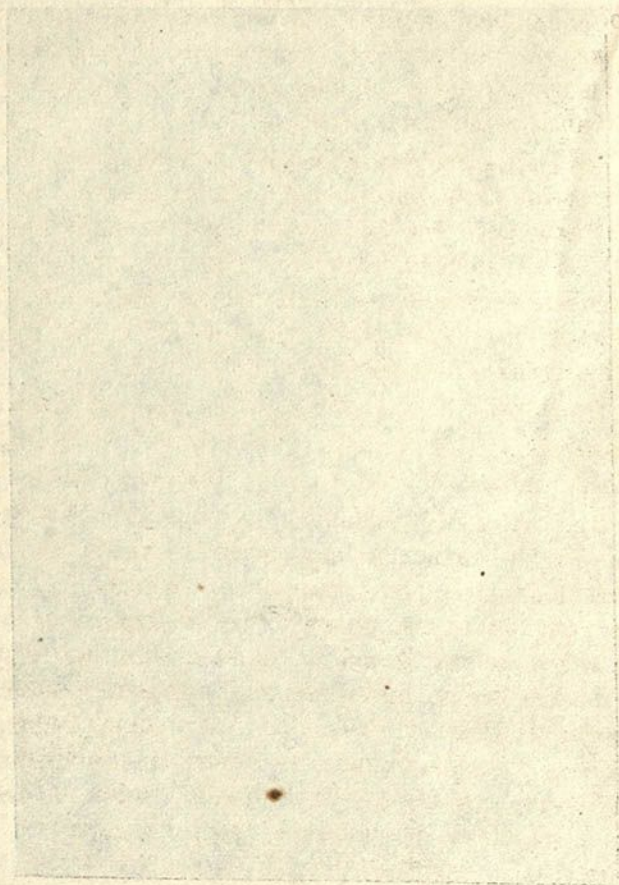
Распрацоўваючы фальклор, мы заўсёды павінны помніць, што ў народнай творчасці ёсць дэмакратычныя і кулацкія элементы. Кулацкімі элементамі фальклору жывілі сваю творчасць Сяргей Есенін, Клюеў, на Беларусі—паэты-нацыяналісты.

У сувязі з пастаноўкай пытання аб фальклоры, для беларускай паэзіі, і наогул для ўсёй беларускай літаратуры, паўстае пытанне праблемы мовы.

Перад беларускім пісьменнікам стаіць дадатковая цяжкая, але ганаровая задача. Ствараючы твор

ПЯТРО ГЛЕВКА

THE END OF THE

зусім новы па сваіх ідэйных якасцях і мастацкіх сродках, беларускаму пісьменніку, які працуе ў маладой літаратуры, адначасова прыходзіцца больш чым каму іншаму быць удзельнікам стварэння літаратурнай мовы.

Гэта—дадатковая адказная справа. Толькі пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі мы атрымалі поўную магчымасць і ўсе ўмовы для разгортвання барацьбы за літаратурную мову, а якасць літаратурнай мовы непасрэдна звязана з якасцю мастацкага твору. Пра гэта шмат пісаў А. М. Горкі ў сваіх артыкулах «Пра мову».

На ўчастках барацьбы за культуру мовы, за правільны шлях развіцця беларускай літаратурнай мовы адбываецца жорсткая класавая барацьба.

Буржуазныя нацыяналісты глядзелі на моўны фронт, як на вельмі важны аб'ект сваёй шкодніцкай дзейнасці. Яны імкнуліся затрымаць развіццё беларускай мовы, прапагандавалі «тэорыю» самабытнага шляху развіцця мовы, «тэорыю», якая выражае ясную антысавецкую сутнасць. Нацыяналісты ўводзілі ў сучасную беларускую мову архаізмы з розных сярэднявечных дакументаў, змагаючыся за адрыў літаратурнай мовы ад мовы пролетарыята, працоўнага сялянства, рашуча выганялі з мовы элементы інтэрнацыяналізма, змагаліся супроць слоў, народжаных пролетарскай рэвалюцыяй, супроць слоў, адпаведных з рускай мовай. Яны пашыралі анкеты па збору жывой бе-

ларускай мовы і ў спецыяльнай інструкцыі давалі дырэктыву пры запісах слоў арыентавацца на мову старых непісьменных бабулек і на мову дзяцей, якія яшчэ не вучацца ў нашых савецкіх школах.

Нацыяналісты замест агульнапрынятых слоў, якія з'яўляюцца інтэрнацыянальнымі, спрабавалі ўводзіць словы невядомыя і непатрэбныя беларусу. Некалькі прыкладаў: балаціроўка—лэсы; суфлёр—падказнік; поршань—саўгач; дамкрат—паднімач.

З асаблівай ненавісцю нацыяналісты адносіліся да слоў, у якіх ярка выражана класавая сутнасць. Напрыклад, слова буржуазія перакладаецца—мяшчане; пролетарыят—бядота, убоства, бяхатнік, бабыль; бядняк—галыш, худац, злыдзень; сялянства—мужыкі, хамы, халопы.

Гэтая, контррэвалюцыйная «моўная» работа праводзілася пісьменнікамі-нацыяналістамі ў мастацкай літаратуры.

Пад кіраўніцтвам камуністычнай партыі мы правялі вялізную работу па ачыстцы мовы. Але сляды гэтай варожай нам слоўнікавай палітыкі адчуваюцца часам і цяпер у творах некаторых паэтаў. У прыватнасці асабліва моцны ўплыў адчуваецца нацыяналістычнай моўнай сістэмы ў лірыцы Ўл. Хадыкі. І калі чытаеш яго.

Што мокла ў макроце адлець
На гліцах правеена жвавых.

і іншыя падобныя слоўцы, дык успамінаюцца словы А. Талстога з яго дакладу пра драматургію на ўсесаюзным з'ездзе пісьменнікаў:

„Я спрабаваў заводзіць запісныя кніжкі і падслухоўваць „слоўцы“. Але калі я ўклеяваў іх пасля ў тканіну апавядання, атрымлівалася тое-ж, калі-б мастак прыклеіў да партрэта нос, адрэзаны ў нябожчыка“.

За адзіную высокай якасці літаратурную мову, супроць хутаранскай цвілі, супроць механічнага ўключэння дыялектаў, без суровага адбору—пад гэтым знакам павінна праходзіць уся барацьба за культуру мовы, не забываючыся, што мова для нас не з'яўляецца самамэтай, што мова—гэта толькі сродак у барацьбе за ажыццяўленне тых задач, якія ставіць праграма партыі, якія акрэслены ў работах Леніна і Сталіна.

Мова ўзбагачаецца. Новыя паняцці, новыя тэрміны і словы аднолькава ўліваюцца ў скарбніцу моваў усіх народаў СССР і гэта з'яўляецца найлепшым узорам перамог пролетарскага інтэрнацыяналізма. Пад гэтым сцягам павінна развівацца барацьба за культуру мовы, пад гэтым сцягам да канца будуць знішчаны рамкі нацыянальнай абмежаванасці.

У гэтай справе велізарную ролю набываюць узаемныя пераклады мастацкай літаратуры,—я не гавару пра другое вялізнае палітычнае і культурнае значэнне гэтай справы.

Для беларускіх паэтаў вялікае значэнне мела

работа над стварэннем «Анталогіі рускай савецкай паэзіі». Гэтая кніга з'яўляецца буйнейшым укладам у беларускую культуру і фактарам адзінства паэтаў народаў СССР.

Даць выключна станоўчую ацэнку якасці перакладаў гэтай кнігі нельга. Не ўсе пераклады аднолькава роўныя, але бясспрэчна тое, што ў беларускай літаратуры «Анталогія рускай савецкай паэзіі» адыгрывае вялікую ролю.

Работа над авалоданнем класічнай спадчынай сусветнай паэзіі з'яўляецца першачарговай задачай нашых паэтаў.

Мы вучыліся і будзем вучыцца на творчасці генія рускай літаратуры Аляксандра Сяргеевіча Пушкіна. Бліжэйшая наша задача—даць высокамастацкі пераклад яго магутных твораў.

У перыядычным друку ў нас змяшчаліся ў перакладзе на беларускую мову творы лепшых рускіх паэтаў—Асеева, Тіханава, Светлова, Галоднага, Лугоўскага, Пракоф'ева, Безыменскага і інш.; украінскіх паэтаў—Тычыны, Рыльскага, Первамайскага; яўрэйскіх паэтаў—Харыка, Аксельрода, Кульбака, Фефера, Маркіша. Асабліва блізкая сувязь у нас існуе з таварышамі грузінскімі паэтамі.

Значна павялічылася колькасць перакладаў з беларускай мовы на мовы іншых народаў і, галоўным чынам, на рускую мову. Калі раней стаяла пытанне аб колькасці перакладаў, бо іх было зусім мала, дык зараз праблема якасці—вузкае мес-

ца. Час не дазваляе ілюстраваць прыкладамі рад перакладаў, якія па сутнасці з'яўляюцца актамі кампраметацыі паэта, якога перакладаюць. Пашчаслівілася грузінскім таварышам, за пераклады творчасці якіх узяліся такія майстры слова, як Нікалай Тіханаў і Барыс Пастэрнак. З перакладаў з беларускай мовы вылучаюцца сваёй якасцю зробленыя М. Галодным, М. Светловым, О. Колычэвым, П. Антакольскім, М. Ісакоўскім.

Апошняе, на чым я хачу спыніцца, гэта—нашыя кадры. Як ніколі, у літаратуру цяпер, у сувязі з агульным культурным ростам краіны, вялізны прыток моладзі. Літаратурны маладняк ідзе да нас сямімільнымі крокамі. Але не заўсёды адчуваюць у нас належную цеплыню. Работа па літаратурнай вучобе з маладымі ў нас правільна не наладжана. Казённа-бюракратычны стыль у гэтай важнейшай рабоце бяспрэчна дае дрэнныя вынікі. Шмат у чым гэтай справе шкодзяць некаторыя дасужыя крытыкі. З'яўленне аднаго ўдалага верша пачынаючага паэта яны захваляць, узясуць да нябёс, і гэтай сваёй «паслугай» губяць дараванне: галава закруціцца, вучоба закідваецца.

У беларускую паэзію ідуць, звяртаючы на сябе ўвагу сваім дараваннем, маладыя паэты Сяднёў, Аляксеенка, Няхай, Бурдзель, Калачынскі і інш.

Квітнеюць маладыя парасткі беларускай паэзіі. З кожным годам усё званчэй і мацней гучаць галасы песняроў беларускага народу. Гэтыя галасы

ўліваюцца ў магутны хор усесаюзнай соцыялі-
стычнай літаратуры.

Беларускія савецкія паэты шчаслівыя тым, што
яны жывуць у дзівоснай краіне соцыялізма, што
аб іх клапаціцца партыя большэвікоў Беларусі на
чале з Н. Ф. Гікало. (Апладысменты.)

Адна ў іх задача жыцця—стаць творцамі, вар-
тымі эпохі вялікага Сталіна. (Апладысменты.)

Скрышаючы косці развалін старызны
Грымць перакатамі слаўны салют
Агнямі ўрачыстасці соцыялізма
Заліт рэволюцыі нашай маршрут,
Як злучацца ў вузел нястрымныя хвалі
Нязломнае сілы народзіцца вір.
Вядзі,

Мы з'яднаны табой,
Правадыр—
Наш родны, любімы наш Сталін!

(Бурныя, працяглыя апладысменты.)

Голас: Таварышу Сталіну «ура!»

(Бурныя, працяглыя апладысменты. Усе ўстаюць.)

З М Е С Т

	<i>Стар.</i>
Беларуская савецкая паэзія	3
Фальклор і дарэволюцыйныя паэты	6
Паэзія мужнасці і аптымізма	25
Класавая барацьба ў паэзіі	32
Творчы шлях савецкіх паэтаў	36
Любоў да радзімы і пролетарскі інтэрнацыяналізм	58
Да новых творчых вышынь	81

Кр. к.

Рэдактар *М. Чарот*
Тэхрэдактар *Х. Абрамава*
Карэктар *Р. Каплан*

Здана ў друкарню 17/III—36 г.

Падпісана да друку 23/IV—36 г.

Знакаў у друк. арк. 46.080

Аб'ём 3 друкав. арк.

Уп. Галоўлітб. №Б 1118

Папера 72×105¹/₃₂

Заказ друк. № 333

Тыраж 6.185 экз.

Зак. ДВБ № 190

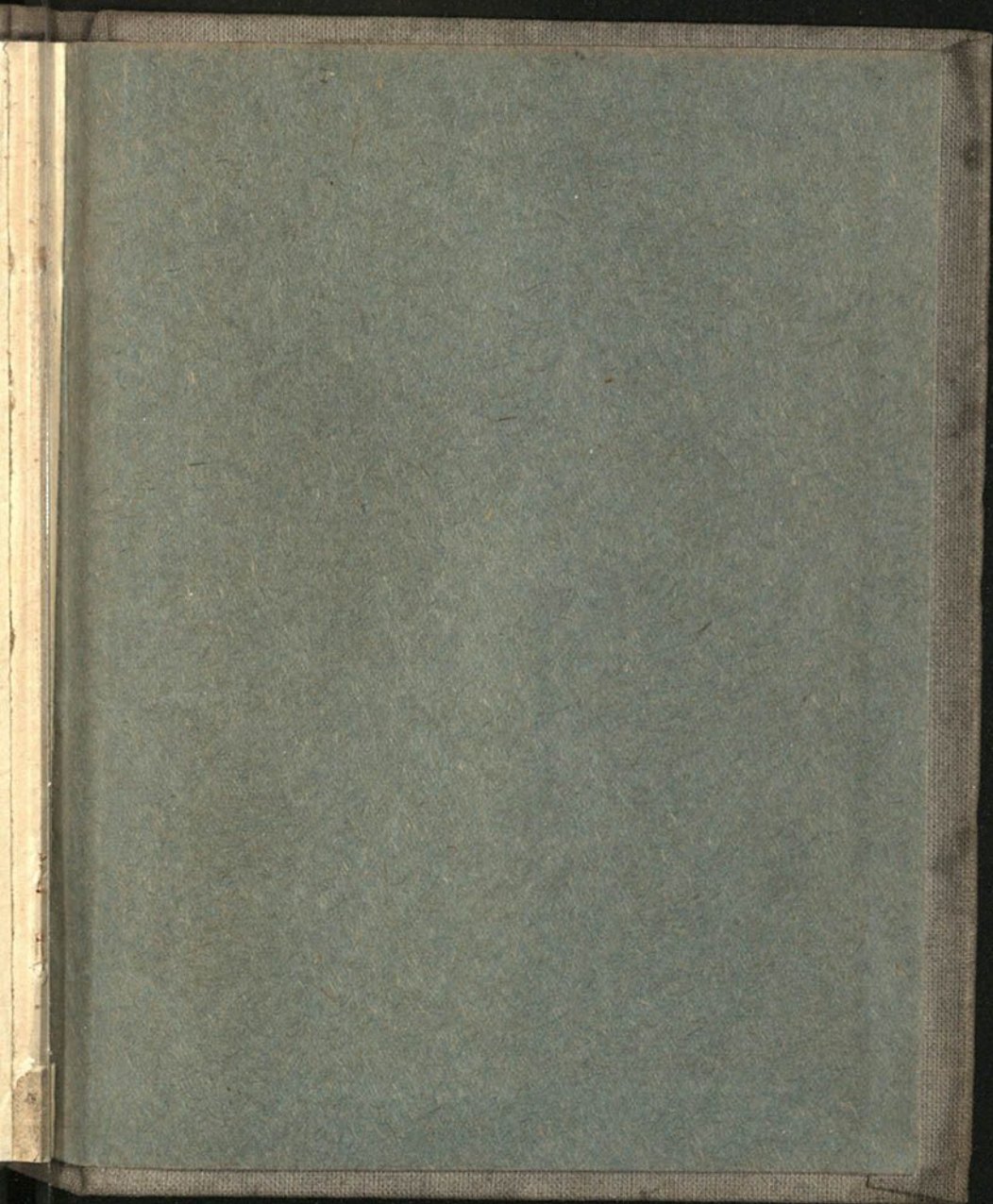
Друкарня

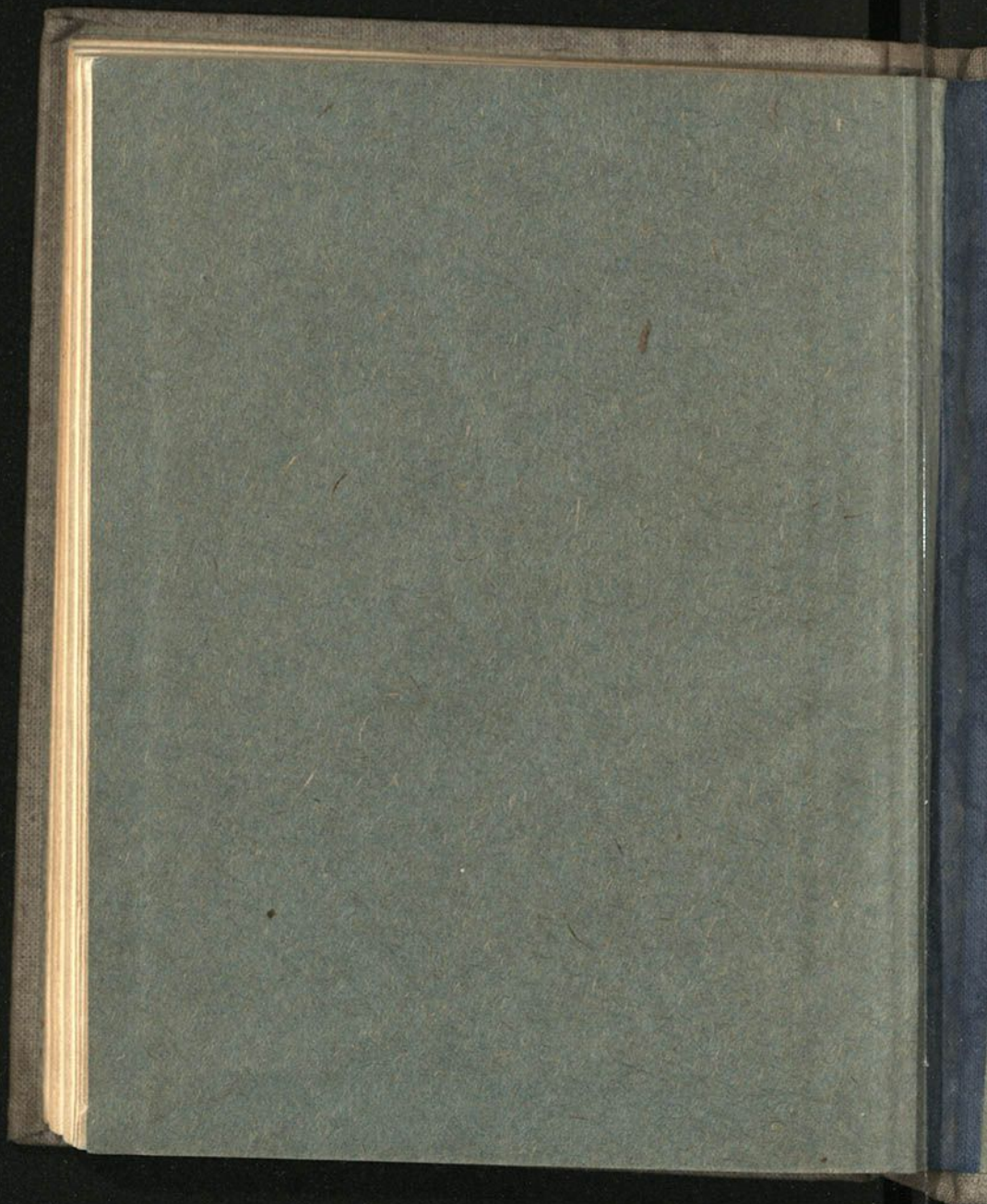
імя Сталіна

Энгельса, 2

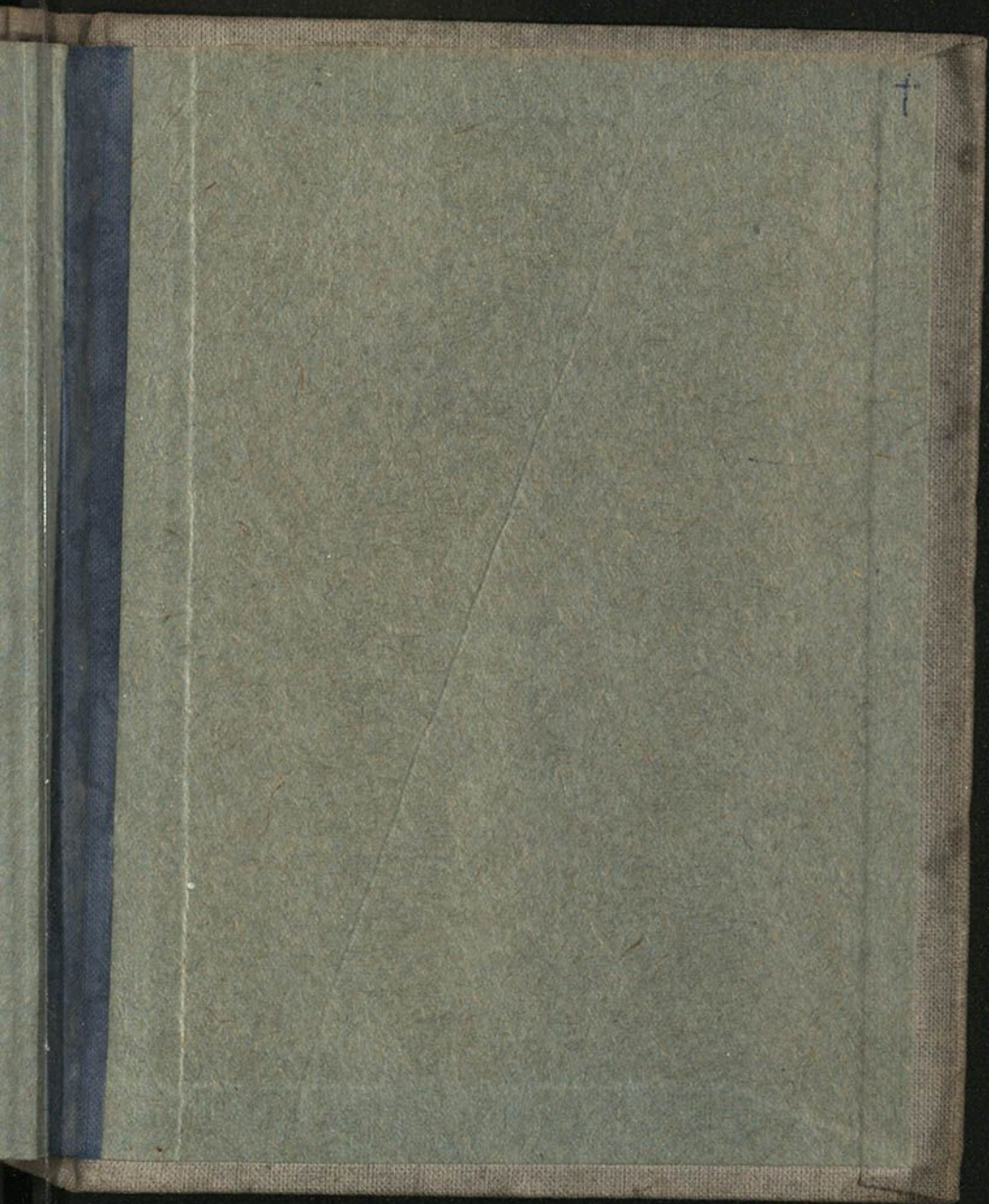
Менск

Q
30

B00000003534053